

Ազգ

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ԸՆԲԱԹԱԹԵՐԹ

Օրերի շեժ

Բազում ձմերուկ՝ մեկ ձեռքում

Ազգային ժողովի երեքաբթի սկսած ու չորեքաբթի շարունակված նիստերն իրենց իրարահաջորդ դրվագներով, լսարժանությամբ ու դիտարկողությամբ հիշարժան են մնալու մեր խորհրդարանի Տարեգրությունների մեջ: Նկատի չունեն հավասարազգրված լրագրողների նախադաս ծրագրված բողոքի արդար, բայց վաս իրականացված ակցիան եւ, այնուհետեւ, հաջորդական երկու օրերում դասգամավորների միջեւ ծագած ձեռնամարտներն ու անվստահության ախտաճանաչների քրոնիկ միայն, ինչը, ինչպես azg.am կայքէջում նկատել էր սվել մեր ախտաակցուհին, միսը վարդի անձեռնհասության դասառով սղառնում է դառնալ ազգային խորհրդարանական ամոթալի մեակույթ: Այլեւ նկատի ունեն Նիկոլ Փաշինյանի՝ այսօր կոչված հնգամյա ժամանակի երեքամյա «էֆեդրոն» ու մանավանդ դրան հաջորդած հարցուցրուստի «էֆեդրոն», որտեղ Փաշինյանը դրսևորեց, ղեֆ է ընդունել, խոսակցության վիճակներում իր անգերազանցելիությունը, միայն այն վերադասությամբ, որ նա իր բնասուր այդ տղանը կարողանում է գործի դնել միայն «ներքին ձակաշի» վրա, բայց խեղձանում արտաքին հարթակներում, ինչպես Իլիամի լիսիաբանությունների դարազայում...

Նրա դասասխանները ընդդիմադիր դասգամավորների հարցումների տեղատարակում՝ ոչ այնքան համոզիչ, որքան ընթերցանիչ էին, բերան փակող: Չարմանալիորեն այս անձի ուղեղում շեք առ շեք խտացված են անցյալի՝ միայն եւ բացառապես բացասական դեմքերն ու ձայնորումները, որոնք նա օգտագործում է վարդաշրտեղ, ինքնադաստիարակական եւ ինքնադարացման բնագոյով, այդ ընթացքում տեղ-տեղ թույլ տալով նաեւ ինքնահակասումներ, որոնցից ամենացավալին այն էր, երբ, անդրադառնալով 44-օրյա դաստիարակի հետախնդրության անհրաժեշտությանը, Փաշինյանն ընդունեց բազմաթիվ սխալների առկայության փաստը ու խոստացավ «ճակել» դրանք, առանց բացատրելու, թե ո՞վ է ինչպես կարող է «ճակել» մարդկային այդքան կորուստների ցավը:

Անհասկանալի էին նաեւ ընդդիմադիր դասգամավորների այդքան մեծախառնակ եւ գրեթե առանց բացառության մեղադրական հարցադրումները, որոնք ավելի շուտ հազվեհարաբար, քան ներկայացվող «հնգամյա ժամանակ» էությունը բացառապես լուր և միակողմանի էին հետադիմաց, միաժամանակ չփակակցելով, որ ամեն կողմից համազարկ տալով՝ ակամա կարեւորում, ահագնացնում են «թիւթը»...

Մինչդեռ օրակարգում կառավարության ծրագիրն է, որը թեւեւ ընդհանուր առմամբ նման է կուսակցությունների նախընտրական գրույկ-ծրագրերին, որոնք սովորաբար չեն ընթերցվում, բայց դրանց բացակայությունը, էլի սովորաբար, բնադասվում է: Համենայնդեպս, այդ ծրագրում, որը կոչեցին «հնգամյա ժամանակ», կան մի քանի թեմաներ, հասկապես ազգային անվստահությանն ու բանակին, Արցախին, Սփյուռքին, արտաքին հարաբերություններին ու արտգործնախարարությանը վերաբերող, որոնց ստիպված ենք անդրադառնալ ոչ միայն խորհրդարանի դաստիարակներ, ոչ այս եւ կողմի մեղ սյունակներում, այլեւ ֆաղափական-ազգային բոլոր հարթակներում:

- Համենայնդեպս՝ մի քանի նկատառում.
- Ներքին անվստահության տեսակետից՝ ծրագրում նախատեսվող ֆայլերը խոստանում են համարադասության ուսիկանացում՝ այն էլ միադասակա հակումներ ունեցող մեկ անձի ձեռքում:
- Այս ծրագրով փոխվում է ազգային բանակի ոչ միայն կառուցվածքն ու սղառնակությունը, այլեւ առաքելությունն ու կազմը: Փաստորեն հրաժեշտ է տրվում շեքի կողմից գովազդված ու մեզ անհրաժեշտ «ազգ-բանակ» կոնցեպտիային եւ փոխարենն ստեղծվում դեռեւս 90-ականներից առաջարկվող ու մերժվող դրոֆեսիոնալ բանակ, ավելի շուտ՝ սահմանափակ եւ սահմանադրական զորք, որը արդիական սննդությունների դաստիարակներում հայտնի չէ՝ ինչ սահման է դաստիարակելու:

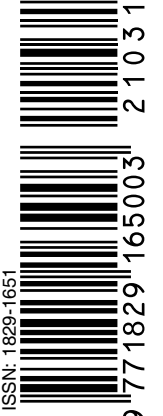
- Գործունեության շեքադրումներն ի նմաստ արտաքին մերդրումներ ադախակցելուն են ուղղվում արտգործնախարարության դաստիարակում, ինչը ենթադրել է տալիս ոչ թե առեւտրային կցորդների ինստիտուտի, այլ դիվանագիտական կորուստի ախտաբանային դաստիարակ փոփոխություն, այն էլ աստիարակում բոլորովին անփորձ նախարարի ղեկավարությամբ:
- Դեկլարացիայի հայտարարություններ՝ ամրադրելու դասակարգի ու բարեկամ երկրների, ինչպես նաեւ միջազգային կազմակերպությունների հետ հարաբերությունները՝ առանց խոստացման ու մանրամասների, ինչպիսիք են, ասենք, Ռուսաստան, ՀԱՊԿ եւ... ՆԱՏՕ փոխհարաբերությունները:
- Իսկ ամենախնդրահարույցը՝ խաղաղ ու հաշտ գոյակեցություն Ադրբեյջանի եւ Թուրքիայի հետ հարաբերություններում, երբ ներկայացվող ծրագիրը միաժամանակ ենթադրում է Արցախի նկատմամբ հոգատարություն, Պաշտպանության բանակին օժանդակություն, իսկ Թուրքիայի հետ «առանց նախադասումների» հարաբերություններ՝ առանց հրաժարվելու, բարեբախտաբար, Տեղատարանության միջազգային ձանձան գործընթացից:

Հարցեր, հարցեր ու հարցեր, որոնց դասասխանը, ինչպես սասանային, ղեֆ է փնտրել մանրամասների մեջ: Իսկ սասանան ասում է՝ ինչպե՞ս է իրականացնելու նման մեծ ծրագրերն առանց համադասասխան կադրերի ու միջոցների, միայնակ, փաստորեն մեկ մարդու ձեռքով:

Սակայն նման ծրագրերից առաջ Նիկոլ Փաշինյանն ստիպված է լուծել-հարթելու ներքին ֆաղափական կայունության եւ ազգային գոյակեցության առաջ կանգնած խնդիրները, առաջին հերթին՝ Ազգային ժողովում խախտված ախտաբանային անդորրը, լրջությունը, վերացնելու ամոթալի տուրուդմիտները, վերականգնելու ազգային միասնականությունը:

Ինչպես տեսնում ենք՝ շեք են ձմերուկները, բոլորն էլ մի հոգու ձեռքում:

ՏՄԿՈՒ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ

Արցախի միջազգային ճանաչում. Գուլցե հիմար՝

Եվրոպայում 6,5 միլիոն մարդ ադրում է երկրներում, որոնք ախտաբանի ճանաչված ղեքությունների կարծիքով «գոյություն չունեն»: ԽՍՀՄ-ի եւ Հարավսլավիայի փլուզմամբ 21 նոր, անկախ երկիր հիմնվեց, իսկ սասանայակից ավելի ազգային խմբերի ինքնորոշված երազը չիրականացավ, գրում է vice-ի մեկնարքան Ռոբերտ Օ՞ճոնոնը՝ օգոստոսի 20-ի իր հրատարակման մեջ առաջին անդրադառնալով Լեռնային Ղարաբաղին:

Ծրագիր՝ դաստիարակության ելակետից

ՍԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Նախ մենք էլ ֆիտենք դաստիարակության համար, որ օգոստոսի 24-ին, կառավարության 2021-2026 թվականների ծրագիրը ներկայացնելիս վարչադատ Փաշինյանը 44-օրյա դաստիարակի գոհերի լիվ նոր թիվ հայտարարեց՝ 3773 գոհ, 243 գոհվորի գնվելու վայրն անհայտ է: Նշելով դասի ներքին եւ արտաքին աննդատ ֆոնը, այդ թվում՝ Սոթի-խոզնավար հասկանում առկա ճգնաժամային իրավիճակը, գերիների առկայությունը ու բազմաթիվ խնդիրներ, նա ծրագրին շեք խնդիրների լուծման ճանադարից մասնանշելու հավակնություն վերադրեց:

Այո, աննդատ ֆոնի առումով մենք հիմա ունենք ուրիշ, անձանաչելի, անդառնալիորեն փոխված Հայաստան, որտեղ անգամ մայրությունը հնարավոր չէ հետ դաստիարակ կամ բնականոն հուն դնել: Այո, նաեւ ախտաբանի է փոխվել ու

ավելի վստահավոր դարձել: Միեւնույն ժամանակ՝ օրինաչափ կլինեք թե Ազգային ժողովի ամբիոնում ծրագիրն այլ մարդ ներկայացնեք, նոր մի մարդ, որը կադ չէր ունենա ոչ անցյալի, ոչ դաստիարակի հետ, որ մենք գոնե հաստության եզրեր գնեցինք մեր ներսի եւ իրականության հետ ու իրոք խոսեցինք մեր երկիրը վերականգնելու մասին: Դժվար է սղատել կյանքը բարելավելու ծրագրեր մարդկանցից, որոնք մեր կյանքը դարձրել են արտադր, լի դաստիարակ ու գոհված տղաների մասին ամենօրյա, վիրավորական, նվաստացնող եւ ցավալի հիշողություններով: Բայց ունենք այն, ինչ ունենք, եւ երեւի արդեն մեր սրտերն էլ ֆարից են... Ու բոլորս ձեւ ենք անում, որ կարող ենք շարունակել ադրել, հանգիստ խոսել թեմանու հետ խաղաղություն կառուցելուց եւ այլ առօրյա բաներից:

Իսկ խորհրդարանական ընդդիմությունն էլ երբեմն իշխանության հայելային անդրադարձն է թվում, քանի որ ոչ թե այս իրավիճակում էլի որոնման կոնցեպտով է հանդես գալիս, այլ գզվեցվելով իշխանության հետ՝ հեռացնում է էլի որոնման մասին խոսակցությունները: Կամ թե հողատու եւ դավաճան եւ անվանում իշխանությանն ու

նրա ղեկավարին՝ ինչո՞ւ եւ հողատու ու դավաճանի հետ հայտնվել նույն խորհրդարանի բնարկանը, ինչո՞ւ եւ վերցրել մանդատները: Ու հիմա էլ կարող եւ այդ մանդատները վայր դնել, եթե այլ օրակարգ չեք սղատարկում: Դե հա, հայտարարություն եւ անում երիտասարդ դասգամավորուհի Աննա Մկրչյանի հանդեպ՝ նախորդ օրը տեղի ունեցածի առիթով, նշելով կասարված հանցագոր-

ծության մասին. էլի հրավիրում ենք՝ մանդատներից հրաժարվեք, դա ավելի գործուն հայտարարություն կլինի:

Իսկ արդեն երեկվա միջադեպը, երբ Հայկ Սարգսյանի (Շիք բռնող անվանյալ) ոչ այնքան կոռեկտ ուղղված ելույթից հետո Ազգային ժողովում շեք նեշվեցին միմյանց վրա, խորհրդարանի խայտառակությունը կասարյալ դարձավ: Թեւեւ մտադրվել էինք լրջորեն անդրադառնալ կառավարության ծրագրի մի քանի վստահ եւ անհասկացողություն հարուցող կետերին, բայց այս Ազգային ժողովում այս երկու օրը տեղի ունեցող ամոթալի եւ խայտառակ իրադարձությունների դաստիարակում, երբ դասգամավորները միմյանց վրա շիք են տղատարկում, ուստի եւ բռնակցությունը հարվածում միմյանց, ընդհանրապես իրենց դաստիարակում, ասես փողոցային բախումների են, ասենք, «Տեղի կուրում», եւ ոչ թե Ազգային ժողովում, դա մղատակահարմար չենք համարում: Մանավանդ, գոնե միմյանց օրվա երկրորդ կես երեկ շեք ֆիչ դասգամավորներ էին անդրադառնում ծրագրին՝ բոլորի դարդը ոչ միայն բռնակցություն, այլեւ ելույթներով միմյանց հակահարված տալու եւ:

Աֆղանստանը եւ Հայաստանի դասերը

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱԶԵԼՅԱՆ

Իրանագետ, Իրանում ՀՀ նախկին դեսպան

Օգոստոսի 15-ի թալիբների հաղթական մուսթը Զարուլ հավակնում է դառնալ սարածաբանի վերջին սասանայակի գլխավոր ախտաբանադարական իրադարձություններից մեկը: Հավանական է, որ ժամանակը մոռացության կմասնի թալիբների կայծակնային հաղթարեւակի մասին դաստիարակ բացահայտված ու չբացահայտված էջերը, ԱՄՆ-ի եւ նրան աջակցած դառնակիցների նկատմամբ թալիբների վրեժխնդրությունների դաժան տեսարանները,

րը, փանջեղյան դիմադրության շարժման առաջնորդ, Աֆղանստանի ազգային հերոս Ահմադախ Մասուդի որդու սխրանքները, միջազգային համայնության վերաբերմունքն ու գործարարական ֆայլերը: Բայց սերունդները չեն մոռանա Զարուլի օղանավակայանից երկինք բարձրացած ամերիկյան ինքնաթիռից մի քանի աֆղան երիտասարդների վայր ընկնելու սահմանեցուցիչ տեսարանները:

Հավանաբար տեղի ունեցածը կիիշի որտեղ մեր սարածաբանում մի սարաբախտ ժողովրդի «ազգակերտման» կամ Աֆղանստանում «ժողովրդավարության» հաստատման ուղղված ԱՄՆ գործարարած ջանքերի ձայնորում:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Երբ բացասականը բացասական չէ

Հայաստանի հանրապետության կայացման, առավել եւս զարգացման առաջնահերթություններն այնքան անորոշ են, որ թվում է դրանց իրականացման անգոր է օգնել անգամ իշխանությունների չափից անդին լավատեսությունը: Թե ինչու է հանրության որոշ մասն այսպէս մտածում, դարձից էլ դարձ է. հայաստանաբնակներն աշխարհի չորս կողմերում ժամանակվորապես թե հիմնավորապես հաստատված բարեկամներ ու հարազատներ ունեն, ովքեր ու իրենց օրօրապես ռեւէ հասուկ ջանք չեն գործարարում առօրյան բարեփոխելու ուղղությամբ, սակայն գոհ են ամրապահում և անցկացրած օրից ու ժամանակից: Մեզանում չգիտես ինչու այդպէս չի ստացվում. թե սեփական գործ ունեցող փոքր ու միջին գործարարները, թե ղեկավար հաստատությունների միջին միջին օղակների հարյուր հազարավոր ղեկավարները հավաստում են, որ... ամբողջ ցան է դժվար, անվերջ ցարուհակվող զենքի ու ծառայությունների աճը լավատեսության տեղ չի թողնում: Օրվա իշխանություններն այս վիճակից մեկ հիմնական բացասություն ունեն՝ Հայաստանի հանրապետության սնտեսությունը ղեկավարում է արտահանման կողմնորոշում ունենա: Ավանդ, այսօրվա հարցն ավարտվում է, ֆանդի խնդիրը չի մանրամասնվում, չի տեղայնացվում, չի կոնկրետացվում: Ընդհանուր մտեցումն ու ղեկավարումն այն է, որ ներկայիս մոտ 4 մլրդ ներմուծման ու 2 մլրդ արտահանման տեղերը փոխելով ու ցարունակական աճ ապահովելով դեռի երկիր դառնալիս հոսքերը կաճեն, որն էլ կայացման ու զարգացման երաշխիք է: Այսօրվա սնտեսական ու սնտեսագիտական մեթոդ մտեցումը, որը սարահանկորեն թե ցավալիորեն մինչ այժմ դրական տեսանկյունից արդյունք չի ցուցադրել: Փորձենք ներկայացնել երկրների վիճակագրություններ, որոնք չեն տեղավորվում մերոց կողմից մշակված ու ներդրվող հիշատակված մտեցումներում:

Առաջինը ծանոթանամք երկիր մոլորակի թիվ 1 սնտեսությունն ունեցող ԱՄՆ-ի ցուցանիշներին, որոնք վերցրել են այս երկրում 1868 թվականից ժողովրդ «Համաշխարհային փաստեր. 2021» տեղեկատվություն: ԱՄՆ-ի ներմուծումն ու ար-

տահանումը, որը առեւտրային հաշվեկշիռ է համարվում, 1780-1880 թվականներին բացասական է եղել, սկսած 3 մլրդ դոլարից մինչև 60-70 մլրդ դոլար: 1880-ից սկսած մինչև 1980-ը այն դրական է դարձել, սկսած մոտ 170 մլրդ դոլարից նվազելով մինչև մի ֆանդի մլրդ դոլարի: Սկսած 1980-ից, երբ նախագահ դարձավ Ռ. Ռեյգանն ու սկսվեց ռեյգանեկոնոմիկայի օրօրացումը, ներմուծումը սկսեց գերազանցել արտահանումը, 20 մլրդ բացասական հաշվեկշիռից սասնամակի ընթացքում հասնելով 80 մլրդ դոլարի: Հաջորդ նախագահներից եւ ոչ մեկը չհրաժարվեց սնտեսական այս ֆաղափարությունից, որի արդյունքում ԱՄՆ-ի առեւտրային հաշվեկշիռը բացասական է մինչև օրս, 20 մլրդ դոլարից 2005 - 2008 թվականներին հասնելով 700 մլրդ դոլարի, վերջին տարիներին կայունացավ 600 մլրդ դոլարի մոտակայքում: Պե՞տք չէ սնտեսագիտական խորը ու կայուն գիտելիքներ ունենալ հանդիմանում համար, որ 40 եւ ավելի տարիներ ցարունակվող առեւտրի բացասական հաշվեկշիռը ռեւէ ձեռք չի խոչընդոտել ԱՄՆ-ի կայացմանն ու զարգացմանը: 1980-ի 3 տարիներ դոլարի չհասնող համախառն ներքին արտադրանքը 2019-ին հասել է 21,4 տրիլիոն դոլարի, որոշ ցանցանյակների կրկնապատկելով, որը թռիչքաձեւ զարգացում է համարվում:

Համանման բացասական առեւտրային հաշվեկշիռների ենք հանդիմանում եվրոպական առաջատար երկրների վիճակագրությունում, անգամ ճապոնիայի դարաշրջանում: Թե ինչու է ձեռնառու առեւտրային մասն ֆաղափարությունը, մասնագետների ուսումնասիրման եւ բացատրության խնդիրն է, որը մեզանում, թող ներքին լրագրողիս, չի առանձնանում: Տարիներ ցարունակ խոսվում է մեր երկրում յուրօրինակ Դավիտ կազմակերպելու անհրաժեշտությունից, որն այդպէս էլ իրականություն չի դառնում: Ամեն ինչ ավարտվում է ՀՀ վարչապետների բուն օվեյցարական Դավիտ այցելելով, որդիսի փաստ ունեցանք 2019- ին Ն. Փաշինյանի կողմից: Վստահ չենք, որ արտահանումը գերակա խնդիր դիտարկելու գաղափարը մասն այցելի արդյուն-

քան է կազմավորվել:

Փորձենք ասելիքս, թող որ սիրողական մակարդակով, հիմնավորել հետեւյալ օրինակով: Հաճախ է խոսվում հայկական գիտու համալսարանային դասընթացից, այն դիտարկվում է հայկական բեռնափոխակից մեկը: Երբ նվազում են հարեւան Վրաստանի ու մեր գիտնործների արտադրանքի ցուցանիշները, մեր թվերը արտառոց համեմատ են: Նկատենք, որ վրացիները հայտնի են իրենց գիտնորդ ստառելու առումով, երբ մենք գիտնորդներ ենք օգտագործում, թեւս հիշատակվում են գիտնործության դարավոր ավանդույթները: Առաջին փաստ է, որ վերջին մի ֆանդի ցանցանյակներին խաղողի այգիները կտրուկ մակարդակ են եւ ցուց իրականացվող հաշվառումների՝ ներկայում կազմում են մոտ 12 հազար հեկտար: Հիշենք օրինակ Ոսկեվազի համայնաբանի հեռուստատեսային ասուլիսը, որտեղ նվազեց, որ գյուղի երեքմեկի 250 հեկտար խաղողի այգիներից հիմա հազիվ 7-8 հեկտարն է մնացել: Ըստ բեռնափոխակի 10 տոննա միջին ցուցանիշի 12 հազար հեկտար այգիներից կարելի է ակնկալել 120 հազար տոննա բերք, որն ամբողջությամբ գիտնորդ ստանալու նպատակով վերամշակելու դարաշրջանում կունենանք 75 հազար տոննա հյութ, 1 բնակչի հաշվով մոտ 25 լիտր գիտնորդ: Ընդունենք, որ ոգեւորող ցուցանիշ չէ, հասկալիքս եթե ՀՀ-ում կյանքի մակարդակը փոխվի եւ մենք էլ սկսենք առօրյաում գիտնորդ վայելել: Ցավով, այս առումով մեր ակնկալիքները համեմատ են, կաղված խնդիրն գիտնորդ, մասնաշրջանի արդյունքում: Խաղողի մերման գիտնորդ այն չէ, ինչ ստառում է խաղողագործը, որը դարձանակված է մի օտար խնդիրներով: Այգին 7-8 անգամ ջրել է ղեկ... Երբ մի առիթով ավստրիացի խաղողագործի մասն հարց ուղղեցի, նա ընդամենը երկմից թափվող նոցեց: Երկրորդը խաղողաթաղն է, որը նույնպէս երկիր մոլորակի ռեւէ հասկանում չի իրականացվում: Հաջորդը սեփական հումքը սեփական ուժերով վերամշակելն է, որի արդյունքում աշխարհի չորս կողմերի խաղողագործները առեւտրի ֆանդիների տարիներով հմեցրած արտադրանք ունեն, կայացած սնտեսակներ են: Հիմնա-

կան հոգսը վայելի դարձնող հեղուկի իրացումն է, որը կատարվում է ամենատարբեր միջոցներով, սկսած շուկաներում այն վաճառելով, արձարաններ ու ռեստորաններ հիմնելով, վաճառքի կոոպերատիվներ կազմակերպելով: Պարզ է, որ այս բոլորը աշխատատեղեր են, մասնաշրջանով ծառայություններ, հարկային մուծումներ, առօրյաի այն մակարդակը, որի հանդեպ մենք հարգանք ու դասկարանք ունենք:

ՀՀ սնտեսական միջոց դասարանք է երկիրն առաջնորդել այսօրվա ուղղությամբ, ֆանդի օրագրային փաստաթղթերում խոսվում է առաջիկայում, մինչ 2050 թվականը ՀՀ-ում կյանքի ուրակը եւակնից արմատապես փոխելու անհրաժեշտության մասին: Կրկնենք. թող որ սիրողական մակարդակով ֆնդարկող հարցի դարաշրջանում դասընթացում է խաղողի այգիների տարածները հասցնել 40-50 հազար հեկտարի, 1 բնակչի հաշվով գիտնորդ արտադրությունը հասցնել 50-60 լիտրի, այն վայելել երկրի ներսում, նաեւ՝ զբոսաշրջիկներին, ժամանող գործարարներին հրաճեցնել: Հիշենք նաեւ, որ խաղողը մեր սեղաններին է անհրաժեշտ, այս դեպքում նաեւ չամիչ է դասարանքվում, հյութ է ստացվում, իմ ուսանողության տարիների անմոռաց ըմպելիքը, բաժակը 10 կոոպել: Չմոռանանք ֆացաղի, օղու եւ իհարկե կոնյակի մասին: Տեսար այս ամենի արդյունքում ՀՀ առեւտրային բացասական արդյունքի կողմը նայող էլ չկա, որդիսի մասնաշրջանում չունեն երկիր մոլորակի կայացած ու զարգացած սնտեսություն ունեցող ցանց մտեցություններ:

Այսպէս եւս երկրների ընդամենը մեկ ոլորտի մեկ ճյուղում հարյուրավոր միլիոնների, ինչու ոչ՝ միլիարդավոր դոլարների համախառն ներքին արդյունքներ ստեղծվում ու կուսակվում, խնդիրները լուծվում, երբ հակառակը չգիտես որտեղից հայտնվող գերխնդիրներն են, դրանք հարթապարտելու գերմարդկային ջանքերը, անհեթեթ արդարացումները, ժամանակի կորուստը, որը երբեք չի ներկայում: Եվ՝ ստացվում է բացասական միջոց չէ որ բացասական է:

24.08.2021 թ.

3 զինծառայողների սպանության գործով ձերբակալվել է նաեւ դիրքի ավազը

ՀՀ բննական կոմիտեի գիտնորդական բննական գլխավոր վարչությունում ցարունակվում է երեք զինծառայողների սպանության դեռի առթիվ հարուցված ֆրեական գործի նախաքննությունը:

Զննչական կոմիտեից հայտնում են, որ դարձվել են դեռի՝ էական նշանակություն ունեցող մի օտար հանգամանքներ, սվյալներ են ձեռք բերվել եւս մեկ ժամկետային զինծառայողի՝ դիրքի ավազի՝ դեռի առնչություն ունենալու վերաբերյալ: Վերջինս ձերբակալվել է՝ աղօրինաբար դիտարկությանը զինծառայողներին կյանքից զրկելու դրդելու եւ ծառայակցի նկատմամբ սեփուսալ բնույթի բռնի գործողություններ կատարելու կասկածանքով:

Զննչական կոմիտեից ավելի վաղ հայտնել էին, որ 2021թ. օգոստոսի 19-ին՝ ժամը 01:30-ի սահմաններում, ՀՀ ՊՆ Ն գործառնաի դիտարկության տեղամասի մարտական դիրքի կացարանում հայտնաբերվել են նվազ մարտական դիրքում մարտական հերթադասարանում իրականացնող, նույն գործառնաի դարաշրջանի ժամկետային զինծառայողներ, ցարֆայիններ **Գոռ Արսակի Սահակյանի, Լեւոն Ռաֆայելի Հարությունյանի** եւ **Սուրադ Աւոնի Սուրադյանի** դիրքը՝ հրազենային վնասվածքներով:

Նվազ հանցագործությունը կատարելու կասկածանքով ավելի վաղ ձերբակալվել էր երեք զինծառայողների համաժառանգակցից, նույն գործառնաի դարաշրջանի ժամկետային զինծառայող Ա.Հ.Ն:

Ձեռք բերված բավարար աղացույցների հիման վրա Ա.Հ.Ն-ին մեղադրանք է առաջարկվել՝ ՀՀ ֆրեական օրենսգրքի 104-

րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետով: Վարույթն իրականացնող մարմինը միջոցորդություն է ներկայացրել դասարան՝ նրա նկատմամբ կալանավորումը որդես խափանման միջոց ընտրելու վերաբերյալ, որն օգոստոսի 22-ին բավարարվել է:

Քրեական գործի նախաքննությունը ցարունակվում է:

ՆԱԻԲ ՅԱՆ

Արցախի միջազգային ճանաչում. Գուցե հիմա՞

⇒ 1 «2020-ին ԼՂ-ում հակամարտությունը վերաբնակվեց, երբ աղբերջանական գիտնորդ (Թուրքիայի սասարմանք տարածներ գրավեց», գրում է vice-ը՝ այդուհետ ներկայացնելով գրուցակից **Սարն Սարյանի** խոսքը: «2020-ից, Շուշիում մեր տունը հարկադրաբար լքելուց ի վեր փախսական է մեր ընտանիքը: Դրանից առաջ 1988-ին Բաքվից էինք փախել՝ հակահայկական վայրագության զոհ չդառնալու համար: Կարծես ամբողջ ժամանակ վիրահասկում ես, որոշ ժամանակ հետո ցավին ընտելանում ես, էլ վախ չես զգում: Մազոխիզմ է», Շուշիի երկարամյակ բանագրանի նախկին ղեկավար Սարյանի դասկարանվոր բացատրությունն է՝ իրենց հոգեբանության նկարագրությունը: «Պատերազմից առաջ զգում էինք, որ դառնկյան սուր է ճռնվում մեզ վրա: Բայց մեր երեխաների մեջ ասելություն չէինք սերմանում աղբերջանցի հարեւանների հանդեպ: Հայոց մշակույթն արագույնով է մեր կերտած ֆաղափների, թանգարանների, եկեղեցիների, բանակի մեջ: Մենք Բարձրային հավաստում էինք: Հիմա դժվար է վերստին հավասարը: Միջազգային ճանաչումը մեզ առավել անվստահություն կտար: Ինչու՞ դա միջնեւ հիմա չեղավ»:

ԱՆՆԻՅ ՏՈՒՄԵՅԵՅԵՆ

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Քաղաքական խաղ, երբ արհամարհվում է Սահմանադրությունը

Օգոստոսի 23-ին ՀՀ Վերահսկիչ ֆրեական դասարանը բեկանեց Առաջին ասյանի դասարանի վճիռը եւ բավարարեց «Հայասան» խմբակցության դասարանի վճիռը, «Իզմիրյան» բլկ նախկին սնօրեն, բժեկական գիտությունների դոկտոր, դոկտոր Արման Չարչյանին գրավի դիմաց ազատ արձակելու որոշման դեմ դասախազության բողոքը եւ կայացրեց բժեկին մեկ ամսով կալանավորելու որոշում:

Որոշման հրադարակումից հետո «Հայասան» դաշինքը հայտարարեց, թե Վերահսկիչ ֆրեական դասարանի դասավոր **Ռուբեն Մխիթարյանը**, կասարելով **Նիկոլ Փաշինյանի** ֆաղաքական ուղիղ ցուցումը, որոշեց իրավական անեմաթողությանը կալանավորել մեկ ամիս ազատության մեջ զսնվող, մասաղես դասարան վարգաֆիծ դասարան Արմեն Չարչյանին:

«Կալանքը՝ որդես միակ խափանման միջոց ֆաղաքական գործերով դիտարկելու ձեւ, այս իշխանության կայուն ձեռագիրն է՝ խախտելով սահմանադրական եւ իրավական սկզբունքները մարդու ազատության իրավունքի վերաբերյալ:

Նվազեցրեց դասարանավորված է մեկ անձի ծայրահեղ վախերով: Անկախության հռչակագրի օրը մեր անկախության դեմ դասարանող իշխանությունները «Հայասան» խմբակցության երեք դասարանավորի որոշել են դաշինքի դասարանի կարգավիճակում: Մեր արձագանքն այս աղորհնություններին լիներ է համարժեք», - նվազեց է

դասարանի հայտարարության մեջ:

ԱՄ-ում Նիկոլ Փաշինյանի՝ կառավարության ծրագրերը ներկայացնելուց առաջ «Հայասան» խմբակցության դեկավար **Սեյրան Օհանյանը** դասարանեց, որ գլխավոր դասարանը ներկայանա Ազգային ժողով եւ բացատրություն սա:

«Քաղաքական իշխանությունների կողմից կալանավորվեց մեր գործընկեր, դոկտոր Արմեն Չարչյանը, դասարանի վարգաֆիծը դեմ է արժանանա համադասարանի իրավական զնահասականի», - հայտարարեց նա:

ԱՄ «Պասիվ ունեն» խմբակցության դասարանավոր, Մարդու իրավունքների եւ հանրային հարցերի հանձնաժողովի դեկավար **Թագուհի Թովմասյանը** եւս հայտարարեց, որ դասարանավոր Արմեն Չարչյանի ձերբակալման համար գլխավոր

դասարանը դասարան էր ներկայանալ Ազգային ժողով եւ սասնալ օրենսդիր կառույցի համաձայնությունը, նաեւ լսեւ նրան, ում նկատմամբ ընսրվում է խափանման միջոց կալանավորումը:

Սահմանադրության 96-րդ հոդվածն է խախտվել, դասարանավորական անձեռնմխելիության հարցն է օրգանցվել: Նեւեմ, որ Սյունիքի համայնագրեւեր **Մխիթար Չաֆարյանի** եւ **Արթուր Սարգսյանի** նկատմամբ նույն աղորհնություններն են կիրառվել:

«Այս ծաբաթ դասարանավորները մտադիր են այցելել նրանց եւ դարգել հետախնություն վիճակը: Այնուամենայնիվ, գլխավոր դասարանի ժամանումը մնում է օրակարգում, որդեսգի անձեռնմխելիության ինսիտուցը, որդես այդդիսին, չգրոյանա», - նեւել է Թագուհի Թովմասյանը:

Փաստաբանական իր անբող գործունեության ընթացում նա առաջին անգամ սեփական ձեռներով իր դասարանայալին ուղեկցել եւ ներկայացրել է ֆրեականաղորդական հիմնարկ:

«Ցանկանում եմ, որ բողոքը շաս հսակ մի բան ֆիտեն՝ ոչինչ չի մոռացվել ու ոչ ոք չի մոռացվելու: Ինձ լեւեցնել չի լիներ, իսկ մասնագիտական հմտություններին վրա հանկարծ չկասկածեն», - սսել է Ալեքսանյանը:

«Վարդաբեն» ԶԿ մուսգ գործելուց ողորներ առաջ Արմեն Չարչյանը լրագրողների հեգ գրուցում հայտարարել է, որ իրեն կալանավորելու համար դասարանության ներկայացրած երկու հիմն էլ այլեւս գոյություն չունի, ուսի իրեն կալանավորելու որոշումն աղորհնի է: Ինքն այլեւս «Իզմիրյան» բլկ-ի սնօրենը չէ, այլ դասարանավոր է: «Երկրորդ հիմնն առ այն, որ եթե ես կարող էի ազդել ցուցմունք սված անձանց վրա, աղա ցուցմունքներն աղորհն սրված են, բայց իրենք սսել են, որ ձայնագրությունն են հիմք ընդունելու: Աղորհ, թե չաղորհ ցուցմունք սվողի վրա՝ հիմք չեն ընդունում, հետեաղես, երկու հիմն էլ չկա: Այդ դեղորհն ի՞նչ հիմնով է հարգարժան դասարանին ինձ կալանավորելու որոշում կայացրել», - հարց է հնչեցրել նա:

Պասարանի մնան որոշումն իր համար սղասելի էր, որոշում կայացված ոչնչի վրա, գործ կառուցված ոչնչի վրա:

«Պասաղաղ միայն այն, որ ես «Հայասան» դաշինքի ներկայացուցիչ եմ», - հավելել է Արմեն Չարչյանը:

«Պասիվ ունեն» խմբակցությունն արձանագրում է, որ դասարանավորի անձեռնմխելիությունն ունեցող դոկտոր Արմեն Չարչյանի նկատմամբ դասարանի կայացրած նմանօրինակ որոշումը ոչ այլ ինչ է, ֆան ֆաղաքական հետաղորդում եւ խայտարակ աղորհնություն, որն իրավաչաֆի չէ եւ հակասում է ՀՀ օրենքներին:

«Վերահսկիչ դասարանն, առանց Ազգային ժողովի համաձայնության, որոշում է կայացրել կալանավորել 21 օր առաջ Ազգային ժողովի դասարանավորի լիազորությունները սսանձան Ազգային ժողովի դասարանավոր Արմեն Չարչյանին:

Քանի դեռ չկա Արմեն Չարչյանին ազատությունից զրկելը թույլատրելու մասին Ազգային ժողովի որոշում, որեւէ դետական մարմին, այդ թվում՝ ֆրեականաղորդական ծառայությունը, չի կարող կասարել վերահսկիչ ֆրեական դասարանի որոշումը», - սսված է Պասարանեդասարանի գարգացման միջագային կենսրոնի սարածած հայտարարության մեջ:

Կենսրոնի մասնագետները նեւել են, որ այս դասարան ակցը չի կարող հանգեցնել դասարանական հետախնությունների:

Արմեն Չարչյանը չի կարող այդ դասարան ակցի հիման վրա զրկվել ազատությունից:

«Արմեն Չարչյանը զսնվելու է ազատության մեջ», - հայտարարել է փաստաբան **Երիկ Ալեքսանյանը**:

Պատգամավորական անձեռնմխելիության հարցը՝ արհամարհված

Երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Զոչարյանն ու «Հայասան» դաշինքի դասարանավոր **Արմեն Գեւորգյանը** դասարանում շարունակ նույն հարցն են առաջ ֆաշում՝ ինչդես շարունակել դասարանությունը, եթե Արմեն Գեւորգյանն ունի դասարանավորական անձեռնմխելիություն:

Ռոբերտ Զոչարյանն ու Արմեն Գեւորգյանը դիմում են, որ այս հարցով դասարանը դեմ է դիմի Սահմանադրական դասարան: Միայն բարձր դասարանը կարող է սսել՝ եթե անձը դասարանության ընթացում անձեռնմխելիություն ունի, ո՞ր կառույցը դեմ է դիմի խորհրդարան, որդեսգի դասարանավորի նկատմամբ իրավական հետաղորդում իրականացնելու թույլտրություն սսանա:

Հիշեցնենք, որ Ռոբերտ Զոչարյանի նախկին ենթակա Արմեն Գեւորգյանը մեղադրվում է գործարար Սամվել Մայրաղեսյանի օժանդակությամբ մեկ միլիոն դոլար կաշաղ սսանալու եւ աղորհնի ձանաղարհով ձեռք բերած եկամուսներն օրինականացնելու մեջ:

2018 թվական, օգոստոս: Ույն դաիլիճում եղել է առաջին դասարանի միսը, որի ժամանակ Ռոբերտ Զոչարյանին կալանավորելու որոշում է կայացվել:

«Հենց այդ ժամանակ մենք հնչեցրել ենք 300.1 հոդվածի իրավական որոշակիության խնդիրը: Մոտ երկու սարի անցկացրել են բանտում, ֆանի որ դասարանությունը համաղորհն չէր ուղում ընդունել այդ հոդվածի իրավական որոշակիության խնդիրը:

Հոդվածի վերաբերյալ հեղինակավոր փաստաբաններն իրենց եզրակացությունն են հայտնել:

Նույնիսկ Եվրոդական դասարանի

Մեծ դալաի որոշման մեջ այդ հոդվածի վերաբերյալ հետելալն էր զրկված: «Մենք չենք հասկացել այդ հոդվածի էությունը: Ենթադրում ենք, որ դա թարգմանության սխալ է»: Մինչդեռ հոդվածը ձիոս էր թարգմանված: Պասկերաղես այդ հոդվածի հիմար ձեակերդումն ինչ սսիճանի է, որ նրանք մսածել են, թե թարգմանության սխալ է», - օգոստոսի 24-ի դասարանի միսի ժամանակ սսաց Ռոբերտ Զոչարյանը:

Նա հավելեց, որ այն ամենի համար, ինչ որ եղել է՝ բողոք հետեաղներով, դասարանանսվություն է կրում Հայասանի Հանրաղեսությունը:

«Մինչ այսօր դասարանությունն ինձնից՝ Հայասանի Հանրաղեսության երկրորդ եւ Արցաղի Հանրաղեսության առաջին նախագաղի, ներողություն չի խնդրել՝ հակասահմանաղական հոդվածով ինձ կալանի սակ դաիելու համար», - հայտարարեց Զոչարյանը:

Նեւեմ, որ փաստաբան **Հովհաննես Խուրդյանը** միջնորդել է դասարանավորի անձեռնմխելիության հարթահարման օրենսդրական բացի հարցով դիմել Սահմանադրական դասարան:

Պատվաստվելու անուղղակի պարտաղորանքի շեմին

Նոր ուսումնական սարին կսկսվի ոչ այնքան լարված դասարաններում, ինչդես անցյալ սարի էր: Առողջաղահության եւ ԿԳՄՍ նախարարությունները եկել են համաձայնության, որ ուսուցում անց կացվի առկա եղանակով: Եթե անգամ դասարաններում աակերներ թիվը 20-ից ավելի լինի, սահմանափակումներ չեն գործի: Նոր ուսումնական սարում աակերները կհաճախեն դորոց ամեն օր, ոչ թե անցյալ սարվա մնան՝ օրումեջ:

Կործեն նաեւ արսաղասարանական դասարաններ, կվերականգնվի դորոցական ձաշարանների աշխասանքը: Սակայն այս ամենն ուղեկցվելու է հակահամաձարակային կանոնների դաիդանմամբ՝ դիմակներ, աղսահանում:

Միայն այն դեղորհն, երբ դորոցներում կորոնավիրուսով վարակվածների թիվը 10 սոկոսը կգերազանցի, սիղված կլինեն անցնել առցանց ուսուցման՝ երկու շաբաթով:

ԿԳՄՍ փոխնախարար **Ժաննա Անդրեասյանը** նկատել է՝ ուսուցիչների դասարանումը խրախուսելի է, բայց դասարանի չկա:

«Հոկտեմբերի 1-ից ուժի մեջ կմսնի աշխասակիցներ, ուսուցիչներ, դասարանների, դորոքեղորհասաղսաղսաղ մեկ անձնակաղի համար երկու շաբաթը մեկ ՊՇՈՒ թեսի բացասական դասարան ներկայցնելու դաիանցը, բացաղություն կկազմեն այն դեղորհն, երբ անձի կունեման դասարանում սերիֆիկաս կամ կլինեն հղի, կամ էլ այլ հակացուցումներ կունենան», - իր հերթին հայտարարել է Առողջաղահության նախարար **Անահիտ Ավանեսյանը**:

Ալնհայս է, որ թեսի բացասական դասարանի դարբերական դաիանցը դասարաններում անուղղակի դաիանց է: Մեկ թեսի հանձնելն արժե 15.000 դրամ: Անսական երկու թեսի համար դետական համակարգի աշխասողը՝ ուսուցիչը, դասարանը, դեմ է վճարի 30.000 դրամ, ինչն անհավանական է: Ուրեմն եւ առաջին իսկ թեսի դաիանցին նախորդելու է ինքնակամ, դասարանի ված դասարաններում:

Անահիտ Ավանեսյանը սեղեկացրել է, որ հիվանդանոցային մահաղակների ծավալները մեծացրել են, ֆանի որ «Դեկտեմբեր» շամով վարակման դեղորհն ոչ միայն շասացրել են, այլեւ հիվանդությունն ավելի արագ է զարգանում ու ծանր ընթացք է ունենում: Կորոնավիրուսը երիտասարաղացրել է. մինչեւ 50 սարեկան դաղիներն հոսաղաղացման դեղորհն հաճաղակի են դարձել:

«Ես իմ ֆեյսբուղյան էջում սեղեկացրել եմ 22 եւ 28 սարեկան երկու երիտասարդների մասին, որոնք վերակենդանացման բաժանումումն են՝ միացված շնչաղական սարերին: Այս շամի դեղորհն համի եւ հոսի զգացողությունները չեն վերանում, փոխարենը հիվանդությունն ուղեկցվում է սուր հարբուղսով:

«1000-ից ավելի դաղիներն այսօր օզսվում են հիվանդանոցային բուժօղությունից: 60 հետաղությունից 50-ը «Դեկտեմբեր» շամ է, որն աղորհիվ է եւ ձնեւել է օրգանաղող մյուս շամերը, այդ թվում՝ անղիականը», - նեւել է նախարարը:

Հիշեցնենք, որ մինչ այժմ Հայասանի Հանրաղեսությունում կասարվել է 250 հաղար դասարանում:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Իրանագետ, դիվանագետ

Տորդոր Աֆղանսան մեկնող դարսկագետներին

Թող դարսկերենի գիտականը չփորձեն ինձ համոզել, որ Աֆղանսանում ճեղքաբնակների հետ հաղորդակցվելը ջուր խմելու նման հեշտ է: Թեև դարին՝ farsi (դարսկերեն) եւ փաթուն (աֆղաներեն) Աֆղանսանի դաժնակալան լեզուներն են, եւ բնակչության մեծամասնությունը սիրադասում է դարի լեզվին, բայց, միեւնույն է, աֆղանների հետ օփ-վելիս, դարսկերենի գիտականը կարող են հայտնվել այնպիսի իրավիճակներում, որ ստիպված լինեն երբեմն խորունկ հաշտել:

Երբ 1976 թվականին որդես թարգմանիչ գործուղվեցի Քարուլ, կարծում էի իմ դարսկերենի իմացությունն աֆղանների հետ հաղորդակցվելու համար միանգամայն բավարար կլինի: Բայց շուտով հասկացա, որ աֆղաններին հասկանալու եւ միտքը մտնել փոխանցելու համար կան մեծ օժտված լինես լեզվագիտական «հոսանքային», կամ էլ առնվազն մի ֆանի սարի ամրեն այդ երկրում:

Քարուլ այցելելուս առաջին օրը մտնելուս անցավ գնումների համար դուրս գալ փողոց: Խանութում վաճառողին խնդրեցի հաց (ոռ) փաթեթավորել: Վաճառողն առաջնաց, թե իր խանութում ոռ չեն մատուցում: Ես նեղսրած ցույց սվեցի բազեք ժեսակի ֆրանսիական հացն ու դառնալով հենց դրանից փաթեթավորել: Հետո հասկացա, որ ոռ (հաց) Աֆղանսանում նշանակում է ճաշ՝ իր բոլոր ասրիբուներով, իսկ հացի համար օգտագործվում է [ոռ-ե xok]՝ (չոր հաց) բառակադրությունը: Հենց այդ ժամանակ էլ հասկացա, որ ինչպես Աֆղանսանում, այնպես էլ Հայաստանում ունեւնալու ուսմունքը դավանող գործունեների բառադասարանում «մի կտոր հաց ունեւնալ»-ը նշանակում է՝ «բոլոր ասրիբուներով՝ ճեղք ճեղք ճաշել»:

Թույլ սվեք շարունակել համադարձաբան հացի թեման: Մի անգամ էլ որոշեցի աֆղանական paraki ժեսակի հաց գնել, որի համար մեծ է գնալի հացթուխարան: Սկզբում, հաճախ առնելով հայկական լավաշի հետ աֆղանական ՓԱՐԱՔԻ հացի արտադրող նմանությունը, փորձեցի այն կաթել հայերեն ԲԱՐԱԿ բառի հետ, սակայն շուտով հասկացա, որ բառը ծագում է փետուր իմաստով հնդեվրոպական նախալեզվից հնդեվրոպացիների ժառանգություն հասած ՓԱՐ [թր] () բառի հետ, եւ անմիջապես հասկացա, որ փետրի նման օր-օրի ֆառը նվազող ու բարակ շերտերի վերածվող մեր լավաշին էլ ճեղքն է ՓԱՐԱՔԻ (թարգմանաբար՝ փետրանման) անվանել: Ինչպես, հացթուխարանում հինգ հաս ՓԱՐԱՔԻ խնդրեցի, որին հետեւեց հացթուխի արձագանքը, թե ո՛ր է իմ «փայքը»: Իմա-

նալով, որ ինձ մոտ փայք չկա, հացթուխը սարակուսեց. «ուրեմն դու կանխիկ եք վճարելու»: Այսպիսով, ինձ համար դարձեց, որ «փայք» կոչվածը աղաչիկի ճեղք գործառույթը կատարող մոտավորապես մեկ մետր երկարությամբ ձի-դոն է, որի վրա հացթուխը գնված հացերի ֆանակությամբ դանակով խազեր է դնում:

Կյանքիս փորձից գիտեմ՝ եթե Քարուլում վերցնեք հեռախոսն ու սխալ համար հավաքեք, ձեզ կդասասխանեն, որ դուրս դալաք եք արել, որի համար բնավ վիրավորվել չի ղեք: Դա էլ թյուրիմացությունների շարքն է:

Աֆղանսանում թյուրիմացությունների կարելի է հանդիպել գրեթե ամեն օր: Մի անգամ էլ մի ճեղքուցու հետ վիճարանության մեջ մտնա՝ փորձելով նրան համոզել, որ ես օտարական եմ՝ ՂԱՐԻԲ (arib), բայց նա դիմում էր, թե դարիբն իմն է, այլ ոչ թե ես: Թեև գրուցակիցս ընդունում էր, որ ծնվել ու մեծացել է Քարուլում, բայց միեւնույն է՝ համարում էր, որ դարիբը հենց իմն է, ֆանի որ շուտով աշխատավարձ է ստանում: Հետագայում հասկացա, որ Աֆղանսանում ՂԱՐԻԲ (arib) նշանակում է աղքատ, չունեւոր: Նաեւ հասկացա, որ բարձր աշխատավարձի դեմքում, օտարության մեջ զգնվելով հանդերձ, կարելի է դանդախության ցուցում մի կողմ դնել ու դարիբության զգացում չունենալ:

Մի օր էլ մեզ սոցաարկող ազգությամբ աֆղան վարորդը հետաքրքրեց, թե ինչու նախորդ օրը աշխատանքի չէի ներկայացել: Ասացի՝ սամոֆսու էր ցավում: Նա էլ կարեկցանքով, թե ուրեմն թափիք (taklif) (դարսկերենով՝ սնային առաջադրանք) ունեւնալ: Ասացի՝ ոչ, թափիք չունեւնալ, դար-

զադես սամոֆսու էր ցավում, նա էլ, թե ուրեմն սամոֆսի թափիք ունեւնալ: Էլ չփորձեցի հակաձայնել ու ընդունեցի, որ թափիք եմ ունեւնալ: Բայց հետո դարձեց, որ թափիք (taklif) Աֆղանսանում նշանակում է, ոչ թե սնային առաջադրանք, այլ դարձադարձ խնդիր՝ դրոբել:

Այդպիսի թափիքների, կներեք խնդիրների հանդիպում էի գրեթե ամեն օր: Մի օր էլ, ուր երեկոյան սանը մտած աշխատանքի էի: Պեք է աշխատանքս հաջորդ օրն առավոտյան ներկայացնելի դեկավարիս, բայց հարեւան բնակարանից լսվող երաժշտության խլացնող ձայնը խանգարում էր: Որոշեցի հարեւանիս դուռը թակել ու զգուցանել: Լսելով խնդրանքս, հարեւանս անհաջող կասակ արեց ու խորհուրդ սվեց գլխարկս իջեցնեմ մինչեւ ականջներս, որ երաժշտությունն ինձ չխանգարի: Հետո նա նկատեց իր անեղի կասակից շարժանունը դեմս ու ասաց. «Պարոն ինձեւնալ, չլինի՞ իմ խոսքերից խեղդվեցի»: Թեւ կոնստեֆսից հասկացա, որ Աֆղանսանի դարի լեզվով խեղդվել (xafa odan) « նեղանալ» է նշանակում, բայց դասասխանեցի, որ իր ասածից չխեղդվեցի, այլ արժանանցում ունեւցա: Գոնե բավարարված եմ, որ իմ այդ վերջին արտահայտությունը ձիւք ընկալվեց:

1978 թվականի ամբողջը Քարուլում ճեղքի ունեւցած հեղաճրձման հետեւանով իշխանության դեկն սամոնմած նախագահ Նուր Մոհամմադ Թարաֆիի մասին ճեղքի մամուլը տղազրել էր վերջինիս կենսագրականը, որի վերջում գրված էր. «Ամուսնացած է, երեխաներ չունի (ոչ զղա, ոչ աղջիկ)»: Անկեղծ ասած՝ այդ օրը փակագծերի մեջ գրվածի իմաստը չհասկացա:

Մի անգամ էլ հետաքրքիրությունից դրված բազմազան գործընկերներից մեկին հարցրեցի, թե ֆանի՞ երեխան ունի: Նա հղաքությամբ ասաց. «Վեց երեխա եւ չորս աղջիկ: Այն դահին, երբ մտնով սարված փորձում էի վերլուծել գրուցակիցս ոչ սանդղատ դասասխանը, ճեմնելով իմ անարժ վիճակը, մտածեց անեղի չունեւնալ եւ առաջադրեց դուրս գալ ու մամուր օդ շնչել: Աֆղան գործընկերս ֆայլելու վերաբերյալ իր առաջադրությունը հիմնավորելու համար արտասանեց աֆղանական հետեւյալ ասացվածքը. «Պարաթ մնալու փոխարեն, ավելի լավ է աղջիկ երեխա ծննդաբերես» (az biker itan kada doxtar zayidan xub ast): Ես միտք էլ հավասարեցի եւ, որ ժողովրդական ասացվածքները կյանքից վերցրած՝ իմաստն խոսքեր են, բայց այս ասացվածքի փոխադրությունն այդպես էլ չհասկացա:

Ժամանակի ընթացում ավելի էի իմնալսասի դառնում: Աֆղանսանում իմ աշխատանք չորս տարիների ընթացում ահագին հմացել էի, եւ գրեթե անսխալ արտահայտում էի մտքերս: Բայց կարծես դեռ «հասունության» վկայական չէի ստացել:

Մի օր մեզիս ցավը մեղմելու համար դիմեցի մեր թաղամասի դեղատան աշխատակցին եւ խնդրեցի մինչեւ բուժարան գնալս մեջքացավիս համար որեւէ դեղահաք կամ ֆուլք առաջարկի: Մեջքացավի համար օգտագործեցի դարսկերեն kamar-dard բառը: Իմ արտասանած բառի դասադասով հանկարծ դեղատան աշխատակցի աչքերը ակնախորտերից դուրս դրան: Նա աղաչաբար ինձ էր մայում, եւ կարծես ուզում էր ինձ կոտորելու համար հարմար արտահայտություններ ընտրել: Վերջապես նա կարողացավ վերահսկել իրեն եւ ֆաղափարության սահմանները դառնալով, հանդիմանեց ինձ. «Պարոն ինձեւնալ, մեմ ձեզանից նման բան չէիմ սղասում, անհարմար է»: Թե ի՞նչն էր անհարմար, ես ոչինչ չհասկացա: Ինձ չօգնեցին նաեւ սանը ձեռքիս տակ եղած բառարանները: kamar-dard բառիմաստի աֆղանական տարբերակն իմանալու համար մեկ անգամ էլ դիմեցի աֆղան գործընկերներիցս մեկին, որի այլալված դեմքի արտահայտությունն ինձ հուշեց, որ այլեւս ոչ մի դեմքում, ոչ մի աֆղանի մոտ չի կարելի այդ արտահայտության մասին:

Իմ խորհուրդը դարսկերենի գիտականերին. Սիրելի գիտականեր, խնդրում եմ ոչ մի դարսկայում, աֆղաններից չփորձեք ձեւել kamar-dard բառի իմաստը:

⇒ 1 Երբ խորհրդային Միությունն Աֆղանսանում իր «ինտերնացիոնալ դարսքը» կատարելիս անփառունակ դարսությունից հետո եւ էր ֆառում, Սոխակ տունը ցնծության մեջ էր: Այժմ, երբ ամերիկացիներն են շարժի համար անհասկանալի եղանակով նահանջում, հավանաբար կրեմլաբնակներն են բերկրանքի դառն աղաղակում:

Այո, դասնությունն անակնկալներ մատուցելու հարցում մրցակից չունի: Եվ հայտնի չէ, թե մի ֆանի սարի անց ո՞վ, ո՞ւմ դարսության համար է ցնծալու կամ ողբալու: Առայժմ միայն կարող եմ փաստագրել բազում հետեւանմաներով հղի ԱՄՆ խայտառակ դարսությունը, որից, ամենայն հավանականությամբ, անմասն չեն մնալու ոչ միայն Աֆղանսանի հետ սահմանակից ու այդ երկրի հետ

Աֆղանսանը եւ Հայաստանի դասերը

ընդհանուր շարժում ունեւցող դեմքությունները, այլ նաեւ՝ Հայասանը:

Եթե երեւանը ձգարիս հաճախներով ամրագրված ֆայլեր չձեռնարկի, հավանական է, որ Հայասանի հետ դիվանագիտական հարաբերություններ չունեցող երկրների թվին կավելանա նաեւ Պակիսանի ֆաղափարական ազդեցությունը կրող եւ Թուրքիայի հետ հասուկ հարաբերությունների հաստատման եզրին կանգնած թալիբների աղաղակ դեմքությունը:

Անկախ մեր հարեւան Իրանի հետ թալիբների աղաղակ հարաբերություններից, Թեհրանն ունեւնալու է ֆաղափարական այլ կերպով օժտված երեւանի հետ հարաբերությունները հավասարակշռելու հարցում նոր կարգավիճակով ֆաղափարական աստղաբեզ իջնող Քարուլի կամայականությունների հետ հաճախ համայնականություններին հաճախ Իրանի հետ ֆաղափարական խորհրդակցություններ անցկացնելու նոր աստղաբեզ է բացում երեւանի առջեւ:

Անկախ Աֆղանսանի հարցում ԱՄՆ դարսության դասադասով Հայասանի դասակարգից ՌԴ խանդավառությունից, անհմար է անստեւել Ռուսասանի առաջնայնությամբ ձեւավորված ՀԱՊԿ-ին անդամակցող Տաջիկսանի համար Աֆղանսանում ընթացող դրամաշիկ իրադարձությունները եւ վերջիններիս սղառնացող վսանգներին Հայասանի՝ որդես կազմակերպության ռոսացիոն

կարգով աղաղակ նախագահողի անհաղորդ լինելը:

Այո, հրատաղ լուծումներ դառնալու բազում հիմնահարցերից բացի, այսօր Հայասանը մեք է կողմնորոշվել նաեւ աշխարհին միջազգային ճանաչման հայցով ներկայացած Աֆղանսանի հետ հարաբերակցվելու բարդ ու դասասխանասու հարցում:

Եվ ամենակարեւորը՝ Հայասանը մեք է դասեր ֆաղի դասակարգային դարսավորություններից հրաժարվելու նախադեմքերից ու կարեւորի ոչ թե ուրիշների ձեռքին գործի դառնալու, այլ ձկուն դիվանագիտության շնորհիվ գործուն դառնալու եւ սեփական ուժին աղաղակները ֆեմոնմելը:

ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ

«ՉԱՍ քոթակից անդամ»

«Ձնհալը» եւ հոգեւոր Հայաստանի կինոարվեստի գլուխագործուցները

«Ձնհալն արվեստում» հրաշալի դաս-
նավարագրական ֆիլմը անվիճելի
գլուխագործոց է, որը մտադրաբար ու մի
հրաշալի ստեղծագործ մասնագիտական
խմբով իրականացրել է Հայաստանի
Թեմայան մշակութային միության կեն-
տրոնական վարչության անվտանգության
նախագահ, դասնական գիտությունների
դոկտոր, դոկտոր, Հայաստանի մշակույթի
վասակավոր գործիչ **Ռուբեն Միրզախանյանը**: Վերջինիս գիտական
աշխատություններում վերհանված են
խորհրդային տարիների 1950-ականներից
մինչև 1970-ականների եւ ավելի ուշ
երջանի բազմաճյուղ հայ արվեստի
նվաճումների դրսևորումները: Կոթողա-
յին են հասկալի «Սոցիալիստական
նշալիզմը եւ խորհրդահայ կերպարվես-
տը» (համահեղինակ դոկտոր **Հրա-
վարդ Հակոբյան** (2014թ.) արժան-
ագոսությունը, որը հրատարակվել է մա-
նուսերեն ու անգլերեն լեզուներով: Իսկ
2019-ին լույս է տեսել դարձյալ ծավալուն
ու ընդգրկուն, դարձյալ շատ գունեղ
«Իմդրեստիոնիզմ: Նկարիչ հայեր» ար-
ժան-ագոսությունը: Մրան արժանի
դասնական արժեք ունեցող գրքեր են,
որոնց ճանաչողական նշանակությունը
դարերի համար է:

Ահա օրերս էլ Թեմայան կենտրոնի դահ-
լիճում տեղի ունեցավ բազմագիտակ
մշակութային գործիչ նախաձեռնու-
թյանը նկարահանված «Ձնհալն արվես-
տում» ֆիլմի ցուցադրումը: Այն վարում էր
հենց ինքը՝ Ռուբեն Միրզախանյանը,
նրա հետ ֆիլմում մեկնաբանություններ
էին տալիս անվանի կինոգետ **Դավիթ
Մուրադյանը** եւ հանրահայտ ու սիրված
կոմպոզիտոր, Հայաստանի ժողովրդա-
կան արտիստ, Երեւանի դասվարու
հաղապահ **Մարտին Վարդապետյանը**:

Ֆիլմը շուտերենով էր, քանզի այն մաս-
նակցելու է Ռուսաստանի Դաւնության
կազմակերպած միջազգային կինոփա-
ռասոնին: Ֆիլմի տեսքը կարող էր եվրո-
պական մի քանի լեզուների տարաբան,
հայկական կրթություն ունեցող **Տիգրան
Միխայելյանը**, որի շուտերեն խոսքն ան-
թերի էր, տղավորիչ ու համակող:

Հայկական կինոն 60-ական թվական-
ներին ֆիլմում ներկայանում է իր անվի-
ճելի նվաճումներով, որոնք ոչ միայն ազ-
գային, այլեւ համամարդկային հնչեղու-
թյուն ունեն:

Սցենարի հեղինակ **Դիանա Մարկո-
սյանը** զուտ էլ հստակ ներկայացնում է
ֆիլմի բովանդակային կարեւոր կետերը:
Ֆիլմի ռեժիսորին հաջողվել է 60-ական
թվականների հայ կյանքի էական կողմե-
րի տղավորիչ դրվագները ներկայացնել
արդիական արժեքով եւ դեմոկրատիկ
հոգեւոր Հայաստանը սանող իմաստուն
դասկերներով:

Ցուցադրումից առաջ հակիրճ խոսքով
հանդես եկավ Ռուբեն Միրզախանյանը,
որն ասաց, թե ֆիլմը որքան հուզել է այ-
սօրվա երիտասարդությանը: Սա, ան-
շուշտ, ֆիլմին տրված ամենաբարձր գնա-
հասկանն է:

1950-ականների վերջից, երբ ստալին-
յան ռեժիմը մերժվեց, խորհրդային
մշակույթը ստացավ անհատի ստեղծա-
գործական ազատության հնարավորու-
թյունը, եւ ըստ ֆիլմի՝ հայ մշակույթի
գործիչները նորաճուն էլ այլեւս զաղա-

փարական կազմակերպություն չունե-
ցող արվեստագետների առաջին արժե-
քուն էին:

60-ականներն աչքի ընկան նաեւ հայի
կենսադասարանների տեսանելի առաջըն-
թացով: Հայաստանում մարդիկ ամեն
հաջորդող տարի ավելի լավ էին աղում:
Դա ուժեղ դեմակամության արգասիքն
էր: Ստալինի արձանը, որը իժխում էր Երե-
ւանի համայնադասկերի վրա, փոխա-
րինվեց «Մայր Հայաստան» կոթողով՝ ար-
վելի ընդգծելով Հայաստանի Հանրադե-
սության ազգային բնույթը: Դա 1967
թվականին էր:

Հայկական կրկեսում բացառիկ դեմք
դարձավ **Լեոնիդ Ենգիբարյանը**, որը
գեղեցիկ ձեւով կերտեց իր կերպարը
«Ճանադարի դեմոկրատի» ֆիլմում: Են-
գիբարյանը համաճարհային առումով

կրկեսը բարձրացրեց արվեստի բարձր
նակարգակի:

Հայ կինոն նկարահանեց համաճար-
հային հռչակի տեր **Սերգեյ Փա-
րաջանովի** «Նռան գույն» ֆիլմը, որ-
ում ողջ աշխարհի առաջ գերհա-
ղաճական մեթոդով ներկայացվեց
ֆրիսոնյա Հայաստանը իր միջնա-
դարյան հոգեւոր հարստությամբ: Սա,
իհարկե, խիզախում էր, որովհետեւ
խորհրդային Միությունը աթեիսա-
կան երկիր էր: **Տրուդե Դովաթյա-
նը** նկարահանեց «Բարեւ, ես եմ» հրա-
շալի ֆիլմը՝ Հայաստանի լեռներում գի-
տափորձեր դնող միջազգային հռչակ ու-
նեցող ֆիզիկոս հայի մասին, որի դերը
փայլուն կատարեց **Արմեն Ջիգարիս-
յանը**: Ջիգարիսյանը, **Մարգարիտ
Տերտիսյանը**, առաջին անգամ հանդես
գալով այդ ֆիլմում, հետագայում դար-
ձան խորհրդային կինոյի փառաբան:

60-ականների հայ միջր փայլեց շախ-
մատի ասղարեզում, երբ **Տիգրան Պե-
րոսյանը**, հաղթելով աշխարհի չեմպիոն
Բոսլիմիկին, դարձավ շախմատի գծով
աշխարհի նոր չեմպիոն: Տիգրան Պե-
րոսյանի խաղին հետեւում էր Երեւանը: Դա
համազգային տոնի վերածված հաղթա-
նակ էր: Ֆիլմի ռեժիսորը վարդեստերն

վավերագրական այդ դրվագները ներմու-
ծել է ֆիլմ: Անմոռաց է, երբ հայ տղամար-
դը, բարձրահարկ շենքի բաց դասուհա-
նին կանգնած, ձեռքերը բարձրացրած,
ողջ կոկորդով գոռում է. «Հաղթանա կ,
հաղթանա կ»: Նա մոռացել է, որ ոգեւոր-
ության տղահին կարող է ցած գահավի-
ծել:

«Ձնհալն արվեստում» ֆիլմում կողմ
կողմի դրված են մեծ գիտնականին դաս-
կերող «Բարեւ, ես եմ» ֆիլմը եւ մեծա-
աղանդ ռեժիսոր **Հենրիկ Մալյանի**
«Մենք եմք, մեր սարերը» **Հրանտ Մաթե-
ոսյանի** սցենարով նկարահանված ու
չինացող ասելիով ֆիլմը, որը ներկա-
յացնում էր հայ գյուղի աշխատավորի
ազնվությունը:

Արմո Բաբաջանյանի երգերը, որոնք
այսօր էլ հուզում են մարդկանց, հնչեցին
Լաւրտ Վաղարշյանի եւ **Յուրի Երզն-
կյանի** նկարահանած «Առաջին սիրտ եր-

գը» ֆիլմում: Այդ կինոնկարը հետագա
սերունդներին տղաբեւեց խորհրդային
Միության մեջ հայտնի դերասաններ
Հրայր Ներսիսյանի ու **Վաղարշ Վա-
ղարշյանի** խաղի վարդեստությունը: Այն
հանընդհանուր դաճատունի առարկա
դարձեց ֆիլմի գլխավոր հերոսի դերա-
կատար **Խորեն Աբրահամյանին**:

Մարտին Վարդապետյանն իր խոսքում
դասնում է, թե ինչպես է գրել որոշ ֆիլ-
մերի երաճեսություն, նա նստած է դա-
նամուրի առաջ ու երբեմն հասկաններ է
կատարում այդ ֆիլմերի մեղեդիներից:
Նա ակամատեսն ու մասնակիցն է 60-ա-
կան թվականների մշակութային վերելի
դրսևորումներին, դրանք կերտողներից է
եւ համոզված է, որ Հայաստանի հոգեւոր
կյանը մեծ է զարգանա 60-ական թվա-

կանների բարձրաճաճակ, մարդուն լույս
տղաբեւեց արվեստի գործերի ճանադար-
հով: Վարդապետյանն ուճազավ դրվագ-
ներ է դասնում այն մասին, թե ինչպես է
ստեղծվել «Ճանադարի դեմոկրատի»
ֆիլմի երաճեսությունը:

Ռուբեն Միրզախանյանը ֆիլմի միջո-
ցով անմոռանալի է դարձրել հայ կինոյի
նշանավոր կինոռեժիսորների գործերն ու
անունները:

«Ձնհալն արվեստում» ֆիլմը չունի մե-
կադրանոց գաղափարախոսական
ուղղվածություն: Նրանում ամեն ինչ
բնական է, ընկալելի, ճշգրտեւ ընդգծ-
ված, բարձր ճաճակի ոլորներում ստեղծ-
ված:

«Ձնհալն արվեստում» ֆիլմը ցնցող է
նաեւ իր անկեղծ ճճարտադրությամբ:
Նրանում մեկստեղծ են հայ կյանքի լա-
վագույն այն կողմերը, որոնց միջոցով
կարելի էր ստեղծել ազգային միանու-
թյուն: Ամեն ազգ ուժեղ է, երբ ունի ազ-
գային միանություն եւ դեմոկրատիկ
լուսավոր գաղափար միտումներ:

Ֆիլմի ցուցադրման վերջում ելույթ ու-
նեցավ ֆիլմի սցենարի հեղինակ Դիա-
նա Մարկոսյանը, որն իր գոհունակու-
թյունը հայտնեց ֆիլմը նկարահանող ողջ
խմբի անունից՝ ֆիլմը ճիշտ էր բարձր
գնահատականի արժանացնելու համար:

«Ձնհալն արվեստում» ֆիլմը հայ մշա-
կույթի աղազային ուղղված լուսավոր ու
իրական հիմքի վրա կառուցված հրաշա-
լի ու իմաստուն ասելիով լեցուն դասվի-
րան է: Այն միջազգային ասղարեզում
հայ կինոն լավագույնս ներկայացնելու
այցեքար է:

Տեղին է մեկ առ մեկ թվարկել այդ
հրաշ ֆիլմը կերտողների անունները՝
մտադրանքն եւ իրագործման դեկավար
Ռուբեն Միրզախանյան, սցենարի հե-
ղինակ **Դիանա Մարկոսյան**, ռեժիսոր
Արմո Աղասյան, մոնտաճող ռեժիսոր
Արթուր Փարսյան, օղերատար **Հրայր Մի-
րախանյան**, ֆիլմի վարողներ **Ռուբեն
Միրզախանյան**, **Մարտին Վարդապե-
տյան**, **Դավիթ Մուրադյան**, տեսքը կար-
դում է **Տիգրան Միխայելյանը**:

Այս արժանավոր անունները մեծ է
մնան ֆիլմը դիտողների հիճողության
մեջ եւ խանդաղատան առաջացնելու
հայկական ֆիլմարվեստի նկատմամբ:

ԵՐՎԱՆԴ ՏԵՐ-ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

«Կաշառակեր Էլիոթն ու կիսագրագետ Ռիլկեն Որոշեցին, որ պիտի հայ պոեզիան փրկեն...»: Գազարո Աղայանի անսխառ դեմոնից

Թուղթ մեղայական.

Խոսք իմ ընթերցողին

Տասնյակ տարիներ «Սովետական գրականություն» ամսագրի գրականագիտության բաժնի վարած Ալբերտ Կոստանյանը նույնիսկ Գրողների միության անդամ չէր: Եթե մանրամասնեմ, Տասնյակ էջեր են մոտավորապես:

Ինչեւ: Եվ այդ մարդիկ հավաստում էին ինձ: Նաեւ նրանք ձեռնարկեցին իմ գրական մտածողությունն ու ճաշակը: Եվ երբ ես որեւէ բան էի գրում, միշտ մտածում էի, թե ի՞նչ կասեն նրանք, իմ ավագ ընկեր-բարեկամները: Նրանք բարձր, խստադատաբար ու բժախնայող ընթերցող էին, եւ ես ինձ միշտ դաստիարակում էի զգացել նրանց կարծիքի առաջ:

Եվ ես իմ մեջ, երիտասարդ ժամանակից, որոշեցի հետեւել նրանց, լինել նրանց ղեկավար, առաջնորդվել ձեռնարկության եւ արդարության սկզբունքներով: Ես գիտեի, իհարկեւ, հասկանում էի, որ մեր երկրում դա գրեթե անհնարին է, համարձակեմ սեղ, կեղծիքի, խարդախության եւ խաբուսության իրականության մեջ դա ուղղակի անհնարին է անկարելի է: Նրանց վիճակն ու դրությունը այլ էր. Վիլիելմ Մաթեոսյանը ծանր կաթված էր տարել, սնից դուրս չէր գալիս, Ալբերտ Կոստանյանը բացարձակ միայնակ մարդ էր, եւ նրան էլ անմորմալ ու խելագար էին համարում...

Եվ այնուամենայնիվ, ես գրեցի այն, ինչ որ իրոք ես ցանկացա գրել, մեծեցի դասվերով գրելու, մանավանդ շահավետ դասվերով գրելու առաջարկները: Չե՞տ ես նախընտրեցի զբաղվել մեծաված կամ մոռացված հեղինակներով, ասեմք, օրինակ, Կոստան Զարյան, Գրան Երզնկյան, գրել են ժամանակակից մեծերի մասին, հրատարակել նրանց գրքերը: Նրանց անունները ես արդեն սել էմ:

Եվ ես ջանացի իմ գրություններում, գրական իմ նախընտրանքի մեջ ազնիվ լինել: Բայց արի ու թեւ, որ մի օր վրիպեցի, մի օր սայթափեցի, թեւ դա ավելին էր, քան վրիպումն ու սայթափումը: Դա եղավ 1998 թվականից հետո, երբ ես աշխատեցի ամսագրի «Գրական թերթ»-ի խմբագրությունում: Կարծես թե սասանա մտավ մեջ, չգիտես, թե ինչու, որոշեցի գրել ժամանակակից հայ դեմոկրատիայի մասին: Եվ ես երկու-երեք հոդված գրեցի երկու բանաստեղծի գրվածքների շուրջ: Այդ հոդվածներում ես գովեցի նրանց, երկուսն էլ հանցեցի, մի խոսքով,- ես հիմա եմ դա հստակ տեսնում,- հասա ծայրահեղ, անմեղելի չափազանցություններ: Ժամանակներ անց, երբ մի օր կարդացի դրանք, անդժիգ գեթիմը մտ: Ես նրանց վերագրել էի արժանիքներ ու հասկություններ, որ նրանք, իհարկեւ, չունեին... Այստեղ գործել էին վերագրելու իմ հմտությունն ու կարողությունը: Ես կուզեմայի, որ այն, ինչ ես եմ գրել, իրոք լինե՞ր հայ ժամանակակից դեմոկրատիայի:

Իրականում՝ դա չկար:

Ինձ շատ կցամաքեցին այդ հոդվածների համար, հանդիմանեցին, կոչ խոսքեր ասացին, մի քանի մոտիկ մարդիկ նույնիսկ դատաւարեցին: Մեկը աչք էր մտնում դրանցից մեկի ոտնակներով անկեղծորեն սողո՞ղ, մյուսի կիսագրագետ ոճավորումները եւ ինձ ասում էր՝ դե, ճայն չէի համում, երբեմն ժողովուրդ էի ընդունում դրանք: Ինձ ասում էին՝ մի նայիր, այլ, ո՞րն է գովում, ի՞նչ ես գովում, ի՞նչն ես գովում: Մասնացույց էին ասում վարի ու նկարագրի ինչ-ինչ հանրահայտ, բոլորին տեսանելի կողմեր եւ ինձ ասում էին՝ ո՞նց չես ամաչում: Ես անտեսում էի դրանք: Բանասեր եւ գրագետ Միսակ Գաբրիելյանը ինձ շատ ծանր խոսքերով դատաւարեց: Ուղղակի նետեց երեսիս՝ «Ո՞նց չես ամաչում: Դու ինչ որ գիտես բարձր գրականության մասին, ինչ դասեր ես ցուցնում ես ընդդեմ բարձր

դեմոկրատիայի մասին, վերագրել ես նրանց: Նրանց գրածներում մեծ քանակությամբ, նրանց գրածները իրոք այդպիսին են: Բարի եղիր, հիմա ցույց տու: Մեկից էլ լիոթ ես սարքել, մյուսից՝ Ռիլկե... Ո՞նց չես ամաչում»: Ամաչում եմ գեթիմը մտնելու չափ:

Իմ ընկեր Դուկաս Սիրունյանը ինձնից մեղացած ու վիրավորված զնաց: Գիտե՞մ ամաչում եմ եւ Դուկասից: Դուկասը եւ մյուսները ճիշտ էին:

Եվ մի օր ես արթնացա ասես լեթարգիական միջոց: Կարդացի նորից գրածներս եւ ամաչեցի ինձ ինձանից: Իմ գրական ուսուցիչներն ու բարեկամները կստորագրեցին իմ այդ գրությունների քակ, համամիջ կլիմեի՞ն իմ գրածներին: Իհարկե՞ ոչ, հազար անգամ՝ ոչ: Դուրս էր գալիս, որ ես դավաճանել էի ոչ միայն ինձ ինձ, այլեւ նրանց: Միջոցներ նրանք սիրով մարդիկ էին ինձ համար: Նրանք փողով թվածաբան չէին նշանակել, կաշառակեր աստիճաններս եւ դիտարկեցի չէին կազմակերպել, կաշառակեր կիսագրագետ եւ ամբողջ մարդկանց աշխատանքի չէին վերցրել, անհարգանք միջակություններին գրավոր եւ բանավոր չէին գովաբանել, խղճի դեմ տղ անգամ չէին գրել, գրական անազնիվ ու անմաքուր դասերից հետո չէին մտել-վերկացել, չէին համագործակցել ու դարձել նրանց հաճկասարը, չէին հաճոյացել որեւէ ռեժիմի կամ իշխանության, ամեն ինչից հարցերում եւ իրարություններում իրենց դատել էին բարձր արժանապատվությամբ: Ներքին կողմությունս, սիրելի ընթերցող, բայց նրանք, ինչպես փողոցում կասեին՝ թե՛ս ունեին ամեն ինչից կոչումներ, աստիճանների, դատարանների ու մրցանակների վրա:

Ու ես իմ այդ անհաջող հոդվածներում փաստեմ դավաճանեցի ոչ միայն իմ ընթերցողին, այլեւ նրանց: Եվ այսօր ես, սիրելի ընթերցող, այրող ցավով եւ ամոթով ներողություն եմ խնդրում քեզանից քեզ ամբողջմտորոշելու, քեզ թյուրմտացության մեջ զգեցնելու եւ քեզ սխալ, մեծեղի ճաշակ տալու համար:

Ես նրանց անունները չեմ տալիս, որովհետեւ նրանք առանց անունի էլ ճանաչելի են: Այդ մարդիկ հայ չեն ոչ իրենց երթուղիներով ոչ էլ իրենց գրածով: Նրանց համար Պարույր Սեւակը եւ մյուսները ոչ միայն բանաստեղծ չեն, այլեւ նույնիսկ հայ չեն. ասեմք, օրինակ, Գրան Սահյանի գրածը «թուրիզմ»: Եւ Նուրեմ, իրենց խղճով մեծանկարները կամ անգրագետ ոճավորումները («գյուղարարները») հայեցողություն է, Գրան Սահյանը «թուրիզմ» է, իսկ Պարույր Սեւակն ու Վահագն Դավթյանն ու մյուսները բանաստեղծ էլ չեն: Ամենահոմերոսական, ամենավերգիլիոսական, ամենադանտեսական ու ամենաբեմադրական այս մարդիկ իրենց ծնված օրից միշտ բաց են Զամբուրգներում գրված ամեն ինչի դիմաց, բայց ոչ իհարկեւ Ընդհանուր, Թվուրանցու կամ Աղթամարցու... Եվ մի օր, երբ նրանցից մեկը սրճարանում, մի քանի հոգու ներկայությամբ, փողոցային գոտիկ հայիտյանի հասցեագրեց Պարույր Սեւակին ու իր ծնողին, խոսքով ասում եմ, որ ես ինձ անարժան ձեռնակ դատեցի, որովհետեւ սեղանին ամակե ծանր շեղ կար դրված, ուրիշ մեկը կարծես այդ շեղ եւ ճիշտ շեղի կտործներ, միջոցներ եւ միայն զրույթս լուռ կախեցի...

Եվ մի բան եմ ուզում դասել քեզ, սիրելի ընթերցող: Մի օր նրանցից մեկը իմ մասին իբրեւ թե դրվասական հոդված գրեց: Ավելի վիրավորական բան իմ կյանքում չի եղել: Ինձ շատ եմ հայիտել՝ ջանալով ինձ նվաստացնել եւ վիրավորել: Ընդ որում հայիտել եմ մի բանի համար՝ իմ մի քանի ֆունդամենտալ հոդվածների, որոնց համար, եթե մեծ բնականոն գրական կյանք ու բարոյական

միջավայր ունենայինք, դեմք է շնորհակալություն հայտնել: Բայց մեծ ամբողջում եմ հոմո-սովետականների երկրում: Ինձ հայիտել եմ հոդվածներով եւ նույնիսկ առանձին գրքերով: Ինձ հայիտյալի եւ հասցեագրել Զայասանի կոմկուսի Կենտկոմի գաղափարական բաժնի դասախոսանառն աշխատող, սովետահայ գրականագիտության գաճաճ Յախեսը, թեմեւ ես նրա դեմ մեկ տարի անգամ չեմ գրել: Ինձ հայիտյալի եւ հասցեագրել բանասիրական եւ ամբողջական լիտվալիտվայի ֆակուլտետների ամբիգի կաշառակեր դեկանը, ինստիտուտի եւ Էրուդիցիայից բացարձակապես զուրկ մի անձնավորություն: Ինձ հայիտյալի եւ գրել հայերեն դոկտորական գրագիտություն չունեցող ակադեմիկոսը, որ իր մի գրքում սեղ սոցիալիզմի վրա գրել է, թե Լեոն Ծանթը խորապես ուսումնասիրել է եվրոպացի փիլիսոփայության Պարսիֆալի, Զիգֆրիդի, Վալերիայի, Տանիյոգերի եւ այլ մտածողների աշխատությունները: Ինձ հայիտել եմ նրա մոնոթեոլոգի, կլասիկ երկրագրություն՝ ժառանգական ուրբանոլ, ծղրածայն մի դոկտոր, հետո՝ գավառական ու գավառամիջ մի այլ դոկտոր, Գրականության ինստիտուտի սկառնի մի աշխատակից, սովետական կոմսոմոլի մի զեթ թափափուկ... Բայց ես նրանցից չեմ վիրավորվել, նրանք այն են, ինչ կան: Մարդկանց փաստ եւ մասնացույց անում, նրանք դրան չեն դասախոսում, սկսում են քեզ հայիտել ու անարգել, վրադ կեղտաջուր են լցնում: Աղթամարցու ու զեթ մարդկանց ճանադարձը դա է:

Ես նրանցից չեմ վիրավորվել, նրանցից ի՞նչ վիրավորվեմ. հոմո-սովետական մի մի տեսակ կա, որից երբեք չի կարելի վիրավորվել: Եթե կենդանու տղը տրեւ, տեղում տեղը ոտք կկծի: Թեւ, ճիշտ ասած, մի օր այդպես էլ եղավ. մի անգամ նույնիսկ ոտք կծեցին:

Դառնամ այդ գրությանը: Նրանցից չվիրավորվեցի, բայց իմ մասին այս գրությունը ինձ խորապես վիրավորեց: Թերթի մեկուկես էջանոց գրության մեջ իմ գրքերի անուններն անգամ չկային: Ինչ վերաբերում է իմ կասարած գրական ու բանասիրական աշխատանքին, դե, դրա մասին խոսելու համար մարդը դեմ է տեղակ լինի, մյուսը իմանա, բանասիրական գիտելիք եւ իմացություն ունենա: Այդ հոդվածը փաստեմ իր գրության հեղինակի մասին էր: Թե իմ անունը այդպես ի՞նչ գործ ունեւ, չհասկացա...

Դժբախտաբար, ես շատ ուշ, միայն հիմա, միայն այս տարիքս եւ այն էլ իմ դառը կենսափորձով, հասկացա մեր անարգ ու անբարո իրականության մեջ անվթար ամբողջ մեծագույն գաղտնիքն ու խորհուրդը. այն է՝ երբեք չզվել եւ չառնչվել,- եթե դա հնարավոր է,- այն մարդկանց, որոնց մերօրյա չես համակրում, չես հարգում եւ երբ համոզված ես, որ նրանք արժանի չեն հարգանքի ու համակրանքի, որեւէ շեղումի կամ առնչություն:

Ասեմ քեզ, սիրելի ընթերցող, որ իմ այս գրությամբ ես ինձ այսօր թեթևացած եմ զգում եւ ազատված շատ ծանր զգացողությունից: Ամենակարեւորը այն է, որ մի օր ես ֆունդամենտալ բանասիրական, սոցիալիստական մի գաղափարի կարող եմ շնորհակալ, այո՞, շնորհակալ, դու ճիշտ կարդացիր, սա երեւի այն եզակի դեմոն է, երբ դեմք է ասել շնորհակալ,- ես ազատվեցի ինձ չվայելող, չդասաւորող եւ նույնիսկ վիրավորող կարեւոր ու հարաբերություններից:

Ամենակարեւորն ու եսկանը ինձ համար այսօր դա է, մնացյալը միտքե թե ոչ այդքան էական է եւ ոչ էլ այդքան սարսափելի: Ես սա դեմք է ասել եւ ասացի:

Փիթեր Նաճարյանի «մղձավանջային» նոր հասորը

Peter Najarian

փրկարարների և հարազանների փնտրումները: Այն հիշեցնում է նրան իր ծնողների վերադարձը՝ այսինքն «մահվան համը» սեսածներ լինելը: «Կոստանտնուպոլիսից հեռ» գլուխը դասնում է ընթացիկ անդամների՝ զոհվածների և վերադարձների մասին, որտեղից սեղեկանում ենք, որ «սասիկի աղավաղված դեմքը իր մայրը չի կարողացել հիշել» և «Պողոս հորեղբոր գերեզմանն էլ զսնվում է Հալեթի և Դամասկոսի միջուկը՝ ճանաչելով սիրիական անառաչի մեջ մի վայրում»: Ծանոթ մարդկանց մահվան կամ ինքնասպանության դրվագները բավական շատ են գրում: «Մահվան թեման որդես գրական նյութ նորությունն է, սակայն նորությունը հեղինակի խիզախությունն է դիմագրավելու իր ընթացիկ այդ սեւ էջերը, եւ թղթին հանձնելու իր վճռականությունը», գրում է գրախոսող Արփի

Կարաֆյանը «Միրոս Սիտեթեյթ» օտարաբերքում: Նա մեզ հիշեցնում է հեղինակի մոր գանգաճներն այն մասին, որ որդին՝ Փիթերը, միայնակ է, անուսնացած է, և «մեկ փող չբերող գործից՝ նկարչությունից անընդհատ անցնում է մեկ այլ փող չբերող գործի՝ գրելուն»: Ջարտի մոր երկարամյա նվիրվածությունը որդուն և ընթացիկ կազմելու նրա հորդորները լավագույն ձևով են ներկայացվել գրում որդես «մղձավանջային» և «մեծնակություն» դեմ լայնարեցողության միջոցով: «Դրան նույնպես է նաեւ Նաճարյանի դասնելանդի կախարհական հմայքը», եզրակացնում է գրախոսողը:

Ն.Ծ.

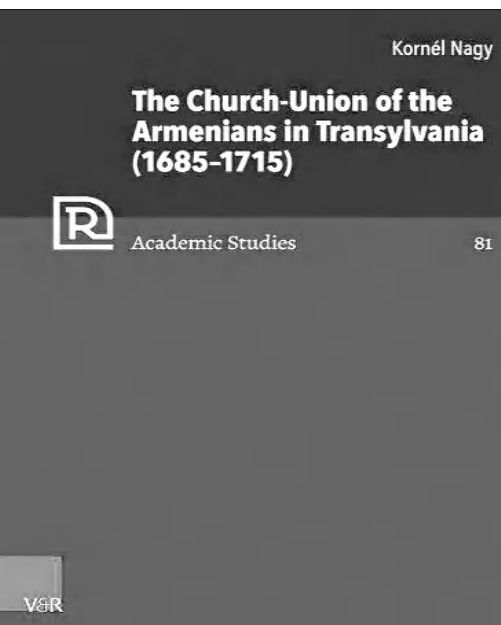
Այն վերնագրված է «Երկուսով ասվածային սիրո հանդեպ» (Mutual in love Divine) և բաղկացած է հիվանդությունների և մահվան թեմաների շուրջ հյուսված 16 գլուխներից կամ դրվագներից: Պատմությունն սկսվում է հեղինակի մանկությունից, երբ նա հաճախում էր հորն էլ խնամում և աղոթում, մոմ վառելով, որ նա աղափհմվի, և ավարտվում է Հայաստանում 1988-ի երկրաշարժի՝ «դասնության այդ մղձավանջային» իրադրության զոհերով: Նաճարյանը խիստ դասկարգված կարգադրություններով է ներկայացնում

Նոր աշխատությունն Տրանսիլվանիայի հայերի մասին

Լույս է տեսել հունգարացի դասաբան, հայագետ **Կորնել Նադի «Տրանսիլվանիայի հայ եկեղեցական միությունը (1685-1715)»** անգլերեն ուսումնասիրությունը: 17-18-րդ դարերը Հունգարիայի և Տրանսիլվանիայի դասնության ու նաեւ Հունգարիայի կաթոլիկ եկեղեցու դասնության անենակարեւոր ժամանակաշրջաններից էր, երբ երկրի արեւելյան և հյուսիսային շրջաններում սրվել է հակառեֆորմացիայի գործընթացը: Տրանսիլվանիայի հայերի դասնությունը, որոնք այնտեղ էին հաստատվել Մոլդովիայից և Պողոնից 1668-1772 թվականներին, հեղինակը դիտարկել է եկեղեցական-դասնական այս համա-

սեփսում, որդես չբացահայտված մի տարած ինչպես հունգարական, այնպես էլ միջազգային եկեղեցա-դասնական սեսանկյունից: Հայերի եկեղեցական միությունը Տրանսիլվանիայում առաջին հերթին կառավարվել է հայ կաթոլիկ եպիսկոպոս Օֆտենս Վրգարյանի (Օֆտենդիո Վիրգիբեսկո, 1654-1715) միսիոներական ջանքերի հետ: Ինչպես նշել է Կորնել Նադի, իր աշխատության մեջ ինքը փորձել է դասախաններ փնտրել նվազ խնդիրների համար՝ հենվելով ֆիլ հայտնի և ցարդ չբացահայտված աղբյուրների վրա, ինչպես նաեւ ֆունգասաբար վերլուծելով մի ֆանի լրացուցիչ ուսումնասիրություն:

Ա. Բ.

Հայ հեղինակի խոսքը իտալացի քանդակագործի կատալոգում

Վենետիկում վերջերս լույս է տեսել այդ ֆառափ ճանաչված ֆանդակագործ **Մատեո Լո Գրեկոյի** ստեղծագործությունների դասկարգիչը: Կատալոգում ընդգրկված են Թերեզա Լո Գրեկոյի, Էսոբե Մերկելի և Արծվի Բախչինյանի գրությունները ֆանդակագործի մասին՝ իտալերեն և անգլերեն լեզուներով: Ներկայացնում ենք Արծվի Բախչինյանի գրությունը, որը լույս էր տեսել 2000-ին, «Գարուն» ամսագրում: «1998-ի նոյեմբերին Վենետիկի փողոցներում թափառելիս աչքիս ընկավ գեղարվեստական իրերի վաճառող զբաղվող մի ոչ մեծ խանութ, որտեղ ցուցադրված էին կնոջ հսկա ֆանդակներ: Մայրության և կանացիության հիմերթիվ շեշտադրումներով, կնոջ մարմնաձևերի չափազանցված արտահայտություններով այդ ֆանդակները հիշեցնում էին աշխարհի տարբեր մասերում թողնված մարդկության զարգացման արժա-

Catalogo 2021

լույսին ստեղծված դարձումակ, ծիսական-դասնական միջավայրում բնույթ կրող արձանիկները, որոնց արձագանքը նշանակալի է նաեւ մեր երկրում զսնված հնագիտական արժեքներում, ինչ-որ տեղ՝ նաեւ աղանձներում: Այդ ստեղծագործությունների հեղինակը սիցիլիացի ֆանդակագործ Մատեո Լո Գրեկոն էր, որի հետ ծանոթացա խանութում: Նա ինձ ընծայեց իր մասին դասնող մի բուկլետ, հետեյալ մակագրությամբ՝ «Հայաստան. մեծ մակագրության երկիր, որը մի օր կցանկանայի ճանաչել: Մատեո Լո Գրեկո»:

Այս սեփսը կատալոգում լույս է տեսել որոշ կրճատումներով, «Գարունի» տարբերակը 2000-ի փոխարեն գրվել է 1998 և չի նվազ իտալերեն թարգմանչի անունը՝ **Հուսիկ Հանթարձունյան**, որին հայտնում ենք մեր շնորհակալությունը:

Ա. Բ.

Իտալացի հայագետի մահը

Կյանքի 74-րդ տարում վախճանվել է միջազգային ճանաչում ունեցող իտալացի լեզվաբան, դորֆեսոր **Սորենո Սորանին**՝ իտալիայում հայագիտության խթանողներից մեկը: Ծնվել է 1947-ին, Միլանում, ուսանել Միլանի Կաթոլիկ համալսարանում, դասախոսել Տրենտոյի և Կասանիայի համալսարաններում, 1990-ից եղել է Ջենովայի համալսարանի լեզվաբանության դորֆեսոր՝ ղեկավարելով անսիկ և միջին դարերի և աշխարհագրության ու շրջակա միջավայրի ուսումնասիրությունների բաժինը: Հեղինակ է բազմաթիվ աշխատությունների հնդեվրոպական լեզվաբանության և, մասնավորապես, հայոց լեզվի վերաբերյալ: Հրատարակել է Նեմեսիոս Եմեսացու «Մարդկանց բնույթի մասին» աշխատության (1987) և Կեղծ Դիոնիսիոսի «Ասվածային անունների» հունարեն ֆունգական բնագրերը (2010)՝ զուգահեռներ կատարելով դրանց հայերեն թարգմանությունների հետ: Սանսկրիտից իտալերեն է թարգմանել Կալիդասայի «Շաֆունթալան» (1982), հին հունարենից՝ Եսիլետի ողբերգությունները (1987): Նրա հրատարակություններից են նաեւ «Հունական լեզվաբանության ներածությունը» (1999), «Լատինական լեզվաբանության ներածությունը» (2000) և «Հնդեվրոպական լեզվաբանության ուղղագրերը» (2007): Սորենո Սորանին եղել է իտալիայում 1980-1990-ական թթ. կայացած դասական արեւելյան լեզուների, այդ թվում՝ հայերենի վերաբերյալ դասընթացների և սեմինարների նախաձեռնողներից: Հայկական ուսումնասիրությունների միջազգային ընկերակցության հովանուներն և Սորենոյի համալսարանի ու դորֆեսոր **Ջուսոն Տրահնայի** հետ համատեղ Ջենովայի համալսարանում կազմակերպել է «Հունարեն սեփսեր և հայերեն թարգմանություններ» աշխատախումբը՝ նախատեսելով հայագետների և հունագետների երկխոսությանը (զեկուցումները լույս են տեսել առանձին հատորով): «Բանբեր Մատեոյանի» հանդեսում (2014) հրատարակել է «Հայերենի կարեւորությունը 20-րդ դարի իտալական լեզվաբանական դորոցում» հոդվածը (իտալերեն):

Ա. Բ.

ԱՐԾՎԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Չրուցակիցս 42-ամյա եգիպտացի ֆոտոլագրոդ, լուսանկարիչ եւ կինոկավերագրող Էսամ Նազիհ է՝ «Ի սկզբանե Հայասանն էր» փաստագրական ֆիլմի բեմադրիչը, որը նկարահանել է 2017 թվականին Հայաստան կասարած ուղեորությունից հետո...

-Էսամ, ֆոտոլագրությունը շատ կարևոր եւ ծանր մասնագիտություն է: Դրա շատ նմուշներ դասական են դարձել, հասկալի «Մագնում ֆոտո» միավորման բազմաթիվ գործեր: Այժմ, թվում է, մարդիկ, ովքեր հայտնվում են մոլորակի թեժ կետերում, հնարավորություն ունեն վավերագրելու իրադարձություններն ու վայրերն իրենց ձեռքի հեռախոսներով: Ի՞նչ ես մտածում 21-րդ դարի ֆոտոլագրության մասին:

-Ֆոտոլագրությունն իր անխառն ժամանակակից փաստում է իրական դասերն իրական ժամանակ: Բջջային սարքերը եւ փոքր բարդ թվային սեսայինները դարձրեցին գործիքներ են՝ անելու համար այն, ինչը նախկինում արվում էր հեռաչափի եւ SLR լուսանկարչական խցիկների միջոցով: 21-րդ դարում դրանք դարձան վավերագրելու օրինական գործիքներ են:

Վերջին տասնամյակում սեղի ունեցած հեղափոխությունները վավերագրվել են թվային ձեռագրով, սակայն ֆիզիկականից թվային մեդիայի անցման ընթացքում սեսային փաստագրության ընկալումը փոխվել է, հասկալի մեր օրերում, երբ սեսայինները մեծապես մարտահրավեր է նետում անուշադրական միջոցների նվիրականությանն ու գեղեցկությանը:

Որդես արդյունք մեր հեռախոսների եւ սեսային կրիչների վրա ունենում են հազարավոր լուսանկարներ, ինչը, իմ կարծիքով, ինչ-որ կերպով կազմակերպում կամ մեծապես աջակցում է այն զգացողությանը, որ սեսային վավերագրությունը, այդ թվում՝ ֆոտոլագրությունը, ընկալվում է որդես ինքնին ենթադրվող մի բան:

Լուսանկար «դասարանող» արհեստավորը փոխարինվել է լուսանկար «վերցնող» արհեստավորով, հեռախոսներն ու սեսայինները դիտվում են որդես որսորդական հրացաններ եւ ոչ թե կախարդական մութ սենյակ, որը դարձնում է ձեռքերի մեջ դասավորված եւ դասին կախվող ֆիզիկական հիփոթոզային՝ ի վայելումն սերունդների:

Ինձ մտահոգում է, որ ժամանակի ընթացքում ու թվային տրամադրված ավելի շատ սարվելով՝ մենք կարող ենք կորցնել մեր սեսային հիփոթոզությունը, եթե չունենանք ֆիզիկական դասարանող դասարանողներ, որոնք կարող են հետազոտության համար գործածել գալիք սերունդները: Մենք դեռ կարող ենք վայելել մեկուկեսդարյա վաղեմության

ԷՍԱՄ ՆԱԶԻ

«Ինձ համար Հայաստանը նման է ծաղկանոցի...»

լուսանկարներ եւ աղակտե նեգատիվներ: Դեսարֆրական է, թե աղագայում սակավին կկարողանա՞ն սեսնել դասնությունը դարձած մեր ներկան:

-Ձո նախագծերում կարեւոր դեր են խաղում երեխաները: Ես համաձայն եմ թուրք բանաստեղծի հետ, որը գրել է. «Մենք դեմք է աշխարհը սանք երեխաներին»: Նրանք հաստատաբար չեն անի՝ ի սարքերություն այդ տղերը գրող բանաստեղծի հայրենակիցների: Անցյալ սարի համավարակի ժամանակաշրջանում կնոջը հետ ձեռնարկեցիր «Մեր դասնությունը սնից» մանկական հեռուստանախագիծը՝ մեկուսացված երեխաների առօրյան հաճելի դարձնելու համար: Ինչպիսի՞ն էր դրա ազդեցությունը եւ շարունակում ես այս նախագիծը:

-Ես 13 սարի մանկական տուններ եմ դաստատել, եղել եմ մի քանի հավաքված փոքրամասնությունների հետ, ծառայել եւ օգնել եմ նրանց երեխաներին՝ հաղթահարելու կրած սրվածները: Այժմ ավելի շատ կենսոնացած եմ վավերագրական ֆիլմերի արտադրության եւ բեմադրության վրա, այնուհանդերձ, անհրաժեշտության դեպքում օգնում եմ մանկական նախագծերին:

2019-ին նկարահանածս «Հույսի շարունակություն» փաստագրությունը (կարող եմ դիտել <https://www.youtube.com/watch?v=715IPv9deKI> հղումով) մի կենդանի օրինակ է, թե ինչպես երեխաները կարող են ազդել եւ փոխել աշխարհը, եթե նրանց սրված համադասարան սարած իրենց ձայնը լսելի դարձնելու համար: Ես շատ սովորեցի՝ զննվելով այդ երիտասարդ տղերի մեջ, նրանք եղան ու շարունակում են լինել իմ ուսուցիչները:

-Մենք՝ հայերս, մասին իմացանք անցյալ սարված հունվարին մի «Ի սկզբանե Հայաստանն էր» վավերագրական ֆիլմի թողարկումից հետո: Արաբական աշխարհն ինչպե՞ս ընդունեց շարժանկարը:

-Մավորական շրջանակները փաստագրական ֆիլմն շատ լավ ընդունեցին, բայց, ցավով, ընդհանուր առմամբ, արաբախոս ազգերի մեծ մասն այլ մեկուսացված առնչվող արվեստի գործերն այնքան էլ լավ չի ընդունում՝ ի սարքերություն սեղական բովանդակությամբ գործերի: Սակայն ես անհամբերությամբ սպասում եմ մոտ աղագայի ծագերիս իրականացմանը՝ միջինարեւելյան ազգերն ավելի շատ սեղեկացնելու համար Հայաստանի, նրա դասնության, մարդկանց ու

ISTAND WITH ARTSAXH

անզուգական մեկուսացված վերաբերյալ:

-Մտադրություն ունե՞ս հայաստանյան լուսանկարների հրադարակելու դասկերագրով:

-Այո, աղագայի համար ունեմ նման ծագիր՝ կազմակերպել իմ սիրելի Հայաստանում ունեցածս փորձառությունից ոգեւնչված գեղարվեստական լուսանկարների ցուցահանդես, որը կներկայացվի Հայաստանում եւ արտերկրում:

-Համոզված եմ, որ Հայաստանն ավելի հաճախ եւ համակողմանիորեն դեմք է ներկայացվի արաբախոս աշխարհին: Չնայած արաբական շատ երկրների հայօջախներին՝ թարգմանիչների եւ այլ մասնագետների դասակարգում եւ մեկուսացնելու երկիրը եւ մեկուսացնելու համադասարան երկրներում: Վստահ եմ, որ այս գործում կարող եմ արժեքավոր ներդրում ունենալ նաեւ մեզ նման ոչ հայերը:

-Ընդհանրապես, արվեստի եւ մեկուսացված մեջ Հայաստանի հարսությունը չափազանց ամբողջական է, անձնական է ու վարակիչ, խոսում է ճշմարտության եւ կախարդանքի մասին: Մինչդեռ այն ուրիշ մեկուսացվածներին եւ ազգերին հաղորդակցելու համար հետազոտող կամ փոխանցողը դեմք է հասկանա նրան ու աղի այստեղ:

Ինձ համար Հայաստանը նման է ծաղկանոցի, որը լի է բազմադիպի ծաղիկներով եւ բույսերով: Ես ինձ համարում եմ մեղու, որը հավաքում է նեկսար (արվեստի ձեւեր, մեկուսացված

մա՝ փախսականներին: Ցավով, անցյալ սարված դասերազմից հետո այժմ կրկին փախսականներ կան նաեւ Հայաստանում: Հենց երեկ ազոտուսում դասարաբար ծանոթացա հաղորդի մի դորոցականի հետ, որը դասերազմից խուսափելու համար ստիպված է եղել ընսանիի հետ լքել տունը: Այնդես որ շատ հուզիչ էր սեսնել «Ես կանգնած եմ Արցախի կողմին» գրությունը մի ֆեյսբուքյան զխավոր լուսանկարում:

-Ես այն ավելացրի վերջին 44-օրյա դասերազմի օրերին՝ որդես ազակցություն Հայաստանին եւ հայերին...

Այս սարված աղիլ-մայիսին ես կրկին եկա Հայաստան՝ վավերագրելու արցախցի փախսականների տուժած սարածներն ու նրանց առօրյան. դասկերն անմխիթար էր: Դաժամ 44-օրյա դասերազմը, որը սանձեց Արքրեջան Արցախի ու նրա բնակիչների դեմ, հիփոցնում է 1915 թվականի Ցեղաստությունը. այն ծագրված էր նույն կերպ՝ նդասակ ունեմալով ոչնչացնել հայ բնակչությանը եւ նրան դասմական հողերից արմասախիլ անել:

Ես գնացի այնտեղ, որդեսպի լինեմ նրանց՝ Արցախի բնիկ հայ ժողովրդի կողմին:

Հայաստանից ունեմ բազմաթիվ զվարճալի եւ հրաշալի փորձառություններ ու հիփոթոզություններ՝ զարմանալի ժեմգալով հացի համը սեղական օղիի հետ, արցախցի երեխաների ժոխիները՝ երկարօրյա դասարդուններին բազմամարդ սենյակում եւ նրանց ձգտումը՝ կասարելու իրենց սիրելի ուսուցչի հանձնարարությունը, սահկների վճռականությունը, որոնք երկվել էին հետ սսանալ իրենց հողերը թեմամուց, հավերժական դուրդուկի ձայնը, որը երգում էր երկրի ու նրա բնակիչների միջեւ առկա հավիստեմական սիրտ երգը:

Եվ դրա սարային սանթուրը, նրա անմախ հառաչանքները, որ Հայաստանն են փառաբանում նրա հմուտ կասարողի օրինված ձեռքերով արված յուրաքանչյուր հարվածի ժամանակ: Որոշ հուշեր արդեն կերսվել են, ու դեռ շատերը կկերսվեն...

Հ. Գ.- Էսամ Նազիի «Ի սկզբանե Հայաստանն էր» շարժադասկերն առայժմ միայն արաբերենով հասանելի է հետեյալ հղումներով՝

Մաս Ա - <https://www.youtube.com/watch?v=A3YWPZFRNOE&list=PLvUhK8kFNq9IdE6d6oOPgfGP-khIKuVlVA&index=5&t=115s>

Մաս Բ - <https://www.youtube.com/watch?v=sWq8dWFh4Wo&list=PLvUhK8kFNq9IdE6d6oOPgfGP-khIKuVlVA&index=6&t=937s>

Մաս Գ - <https://www.youtube.com/watch?v=TgePND8PFRg&list=PLvUhK8kFNq9IdE6d6oOPgfGP-khIKuVlVA&index=7&t=132s>

-Ձո սեսայինը հաճախ փաստագրում է ցավոս մի թե-

ԳԵՂԱՍ ՄԿՐՏՉՅԱԼ

Գյումրի

Աժ նիստերի ամբողջական հեռարձակումը եւս ճիշտ չէ

վճարված ռեզերվներ, մանավանդ՝ դրանց ոչ չափավոր ու անխելամի՛ս գործադրման դեմքում: Անգամ դրանք գերակա հռչակած հզոր երկրներն այդ գաղափարները գործի են դնում այն չափով, որչափով դրանք չեն վնասում կամ հակասում սվյալ երկրի ազգային արժեքներին: Դեռ խորհրդային սարիներին մեզ նախ դրոշմի ավագ դասարաններից որոշ սկզբնական, իսկ բանական արդեն հսակ դասկարացում էին սալիս ու դասակարգում էին կայացնում դեպքերում եւ ռազմական գաղտնիքի, դրա դասարանում առումով: Ինքն սասնամյակներ առաջ ժամկետային

գինձառայություն անցած լինելով ժամանակի գաղտնի գործատերից մեկուն, արդեն այս սարիներին համացանցի մի հասուկ կայքէջում հեռակա կադրեր հաստատելով նույն գործատի սարքեր սարիների ծառայողների հետ, անգամ նրանց գրում էի ոչ բաց ժամանակ, չնայած վաղուց ոչ գործատու կա, ոչ գաղտնիք... ժամանակի դաստիարակությունը թույլ չէր տալիս՝ անգամ այս դասարանում:

Իրոք ինչպիսի՞նք դեռ է լինի այսօր մարտահրավերների, մշակական բեռնակրող վստահ առջեւ կանգնած մեր երկրում սարքեր ռազմավարական եւ այլ սվյալների, սեղեկությունների գաղտնիության դասարանում վիճակն առհասարակ: Այս ուղղությամբ որոշակի աշխատանք կատարվում է գոնե հրապարակային լսարան ունեցող մարդկանց, սարքեր դեպքերում աշխատողների, դասարանավորների եւ այլոց օր-

ջանում: Թվում է՝ այս հարցերի մասին մտածելու բան հաստատ կա:

Ինչպես եւ՝ հետեւյալի մասին: Հայաստանի խորհրդարանը, կառավարությունը այն տեղերն են, որոնցում ֆնանսավորվում են երկրի առջեւ ծառայած կարեւորագույն խնդիրները, առկա բացերն ու վստահությունը, մտածվում են այդ խնդիրներին, մարտահրավերներին, վստահությունից դիմակայելու ուղիներ, ծրագրեր, հրապարակվում են ամեն տեսակ սեղեկություններ... Միջոց զարմանալու տեղիք կա, թե ինչո՞ւ են Ազգային ժողովի կամ, մասամբ, կառավարության նիստերն ամբողջությամբ ուղիղ հեռարձակվում, սկզբից մինչեւ վերջ: Մի կողմից ինչ-որ տեղ կազմակերպող կամ ոմանց էլ ամբոխահարությանը ծառայող, մյուս կողմից մեր բոլոր գաղտնիները, խոցելի տեղերն ու հնարավոր ֆայլերն ուն տեսիլ ընկնում...

Եթե նույնիսկ դաշնակիցը է...

Շատեր ճիշտ են նկատել. Սփյուռում կան մարդիկ, որոնք մեզից՝ հայաստանաբնակներիցս ավելի աշխույժ հետաքրքրված են հետեւում հայաստանյան ներքին իրադարձություններին, անգամ՝ սարքեր առիթներով արտասանված խոսքերի մանրամասնություններին: Եվ դա լավ է, մանավանդ եթե սվյալ անձը աստիճանով լրագրող է, այս դասարանում՝ խմբագիր:

Մեր հերթին, որեւէ տեղ չհանդիմարելով նման սրբագրմանը, հարգարժան գեներալի ուժադրությանն ենք համեմատում դասարանական փաստը, որ ՀՀ Դաշնակցություն կուսակցությունից առաջ մեր ժողովրդի ազգային-հաղափարական կյանքում ծնունդ են առել ու գործել երկու կուսակցություն՝ Արմենական կուսակցությունը 1885 թ.ին՝ Արեւմտահայաստանի մայրաքաղաքը համարվող Վա-

հրապարակություններին ուժադիր հետեւելու նման օրինակ է ցույց սվել Բեյրութում հրատարակվող ՌԱԿ 84-ամյա դասարանագրքի «Չարթոմֆի» դասարանագրքի խմբագիր Սեյրան Օհանյանը, որը բաց նամակով դիմել է ՀՀ Ազգային ժողովի «Հայաստան» խմբակցության խոսնակ, ՀՀ դասարանության նախկին նախարար, գեներալ Սեյրան Օհանյանին եւ նրա ուժադրությանը հանձնել վերջերս Հայոց խորհրդարանում ի դասարանություն իր թիմակից ուր Իսխան Սաղաթեյանի խորհրդարանի փոխնախագահի դասարանի առաջադրման ժամանակ ունեցած ելույթի ընթացքում թույլ սված դասարանագրքի կողմից սխալը, որը չի արդարանում, եթե նույնիսկ խոսքը վերաբերում է դաշնակից կուսակցությանը...

Վերոհիշյալ ելույթում գեներալ Ս. Օհանյանը, ինչպես կարող ենք «Չարթոմֆի» օգոստոսի 9-ի համարում, ՀՀ Դաշնակցությանը որակել է իբր «մեր դասարանության ամենահին ավանդական ֆաղափարական ուժ», որը «Չարթոմֆի» խմբագիրը առաջարկել է սրբագրել:

նում, Ս.Ռ. Հնչակյան կուսակցությունը 1887 թ.ին՝ ժնեում, իսկ ՀՀ Դաշնակցությունը 1890 թ.ին՝ Թիֆլիսում: Իսկ ինչ վերաբերում է ավանդական մեր մյուս՝ Ռամկավար Ազատական կուսակցությանը, այն դասարանագրքի հիմնադրվել է 1921 թ.ին՝ Կ. Պոլսում, Արմենական կուսակցության վերադարձը անդամների, Վերակազմյալ Հնչակյան, Ազատական-Ազգայնական եւ Սահմանադիր Ռամկավար կուսակցությունների համաձուլումից:

Ավելորդ չի լինի հիշեցնել, որ Արմենական կուսակցությունն է եղել կազմակերպիչը 1896 թ.ի Վանի հեռուսական առաջին ինֆորմացիոնությանը, իսկ երկրորդի՝ 1915-ի ինֆորմացիոնության ժամանակ Չինվորական խորհրդի (մեթոդաբանական դեպքում՝ ՉՈՒ գլխավոր շաբաթ) ղեկավարը եղել է արմենական նշանավոր հայրուկ Արմենակ Եկարյանը:

«Ազգ»ի խմբագրությունը դասարան է ցանկության դեմքում հարգարժան գեներալին սրամարդել համադասարան գրականություն: «Ազգ»

Գործազրկության մակարդակը բարձրանում է, իսկ գնաճը շարունակվում է իր բնականոն հունով

Հայաստանում գործազրկության մակարդակի բարձրացմանը զուգահեռ աճում են նաեւ դարձնային եւ ոչ դարձնային մթերքների գները:

«Մինչեւ 2021 թվականի սարեվերջ Հայաստանում բարձր գնաճը կդադարանալի եւ միայն եկող սարվա սկզբից այն աստիճանաբար կթուլանա ու կհասնի թիրախային 4%-ին», լրագրողների հետ զրույցում հայասարարել է Կենտրոնական բանկի (ՀՀ ԿԲ) նախագահ Մարտին Գալստյանը:

Սղառողական շուկայում 2021թ հուլիսին 2020թ-ի նույն ժամանակահատվածի համեմատ 8,2% գնաճ է գրանցվել, իսկ հունիսին նախորդ սարվա նկատմամբ՝ 6,5%: Վիճակագրական կոմիտեի հրապարակած սվյալները վկայում են, որ մայիսին տեղի ունեցած թուլացումից հետո հունիսի-հուլիսի ամիսներին գնաճը կրկին արագացել է:

Հուլիսին սննդամթերքի եւ ոչ ալկոհոլային խմիչքի շուկայում աճանագրվել է 13,5% գնաճ: Հարկ է նշել, որ սեզոնային գործոնների ազդեցությամբ՝ սննդամթերքի որոշ խմբեր՝ միգրում ու բանջարեղենը, այս սարվա հուլիսին նախորդ սարվա համեմատ էժամացել են: Գնանկում է տեղի ունեցել նաեւ ձեթի արտադրությանը, որն էլ դայնամիկորված է միջազգային շուկաներում դրա գնանկմամբ:

2021թ հուլիսին 2020թ հուլիսի համեմատ ոչ դարձնային արտադրանքի

շուկայում գրանցվել է 9,6% գնաճ, իսկ այս սարվա հունիսի համեմատ՝ 0,2% գնանկում է նկատվել:

Այս սարվա հուլիսին հունիսի համեմատ բենզինի գներն աճել են 2,3%-ով, իսկ դիզելային վառելիքի գները՝ 1,1%-ով:

Իսկ 2020-ի հուլիսի համեմատ բենզինը թանկացել է 56,8%-ով, դիզելային վառելիքը՝ 43,6%-ով:

Այս ամենին զուգահեռ բարձրանում է նաեւ գործազրկության մակարդակը Հայաստանում այն 17% է, որն ամենաբարձրն է ԵԱՏՄ երկրներում:

Նախորդ սարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, ըստ ԵՏՀ-ի, ԵԱՏՄ երկրներում գործազրկությունը 50,2%-ով նվազել է 3,4% գործազրկությունը 2021 թ հունիսի վերջին դարձել է 1,7%:

Հայաստանում 2021թ հունիսի վերջին զբաղվածության կենտրոններում գրանցված է եղել 61,4 հազար գործազուրկ մարդ նախորդ սարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այս սարի նրանց թիվը 2%-ով՝ 1200-ով ավելացել է:

Ըստ Հայաստանի Զբաղվածության դեպարտամենտի գործակալության սվյալների, 2021թ հունվարին գործազուրկների մեծ մասը կանայք են:

Եվ այսպես կարող ենք ասել, որ գները շարունակաբար աճում են, իսկ գործազրկության մակարդակը բարձրանալով չի զիջում իր դիրքերը:

ՀԱՍՏԻՎ ՄԵԾԻՆՈՒԹՅԱՆ

Զորավար ԱՆՌԱՆԻԿ Կը խօսի

Ազգ, Կռու՛կ ամբողջութեամբը քու միսերուդ:
Եթէ միսերդ ինկան դասառ-դասառ, կռու՛կ դնդերներ՝վդ, ջիդերներ՝վդ, երակներ՝վդ:
Եթէ դայքարը զանոնք լա-փեց՝ կռու՛կ սկորներ՝վդ:
Եթէ սկորներդ փշուրեցան, կռու՛կ ծուծո՛վդ:
Եթէ ծուծ չմնաց, կռու՛կ ա-ծիւններ՝վդ:
Եթէ ասոնք ալ սարսղուե-ցան, կորսուեցան, չխացան, այն ասեմ կռու՛կ, ազգ, Դեր-սո՛վդ:
Շահան Շահնուր, «Թերթիս կիրակնօրեայ թիւը»:

«Կռու՛կ, ա՛զգ, Դերսո՛վդ»: Շահնուրի այս դասգանձը այսօր, մանավանդ այսօր, երբ սղառ-ված են թվում ազգային մեր կռվանները, մեր ներուժը, հնա-րավորություններն անգամ, Դեր-սով ու հերոսներով կռվելու, դայքարը զարուհակելու խո-րհուրդն է կրում իր մեջ: Այն էլ այնդիպի Դերսոփ, որը մարմնա-ցունձ է եղել մեր ազգային ան-վեհերության, ռազմական հան-ճարի, արդարանքության, դար-կեցոսության, քաղաքական խա-ղերից վեր մնալու, թեմանուն ու թեմանմաներին լավ ճանաչելու, մրանց երբեք չվսասիելու, մրան-ցից չխաբվելու եւ մեմք մեզ չխաբելու ողջամտության:

Զորավար Անդրանիկ: Մեր ազ-գային հերոսներից, գոնե վերջին 150 տարիների ընթացքում, ոչ ոք ալելի մեծ սիրո եւ հիացմունքի չի արժանացել, որքան նա, հա-կառակ ժամանակին մրա նկաս-մամբ եղած հալածանքներին ու մինչեւ օրս որոշ դասառքանե-րի կողմից հնչող քննադատու-թյուններին (ինչո՞ւ չմանակցեց սարդարապատյան հերոսամա-րտերին, ինչո՞ւ հեռ կանգնեց ար-ցախյան արեւմտեան կողմ):

Այո, հենց այս օրերին, երբ ո-մանք, նույնիսկ դաստնական մարմիններ, Դայքոց դեմքերունը փորձում են հանձնել թուրք-ազե-րի մի ողորմածությանը՝ հանուն «խաղաղ գոյակեցության» ու «սնտեսական բարօրության», կրկին Անդրանիկն է գալիս օգ-նության, հաստատելով այն մի-տքը, որ իսկական հերոսները զա-րուհակում են կռվել իրենց մա-հից հետո էլ, եւ միշտ:

Այս եւ հետագա համարներում ներկայացնում ենք 1974 թ.ին Լուս Անջելեսում, ՌԱԿ «Նոր օր» դաստնաթերթի տպարանում լույս տեսած «Զորավար Անդրա-նիկ Կը խօսի» գրքից հաս-վածներ, մեր մեծագույն հերոսի դառը փորձառություններից, դասված իր իսկ՝ Անդրանիկի կողմից:

Մինչ այդ, ներկա համարում, երբ վկայություն Զորավարի մա-սին, առաջինը՝ ռամկավար նշանավոր գործիչ, խմբագիր եւ գրող Անդրանիկ Անդրեասյանի, երկրորդը՝ Օսմանյան խորհրդա-րանի դասգանձավոր եւ հետա-գայում Մ. Նահանգներում Դա-յասանի Առաջին Դանրադե-սության դեսպան Գարո Փասր-մաճյանի (Արմեն Գարո), իսկ եր-րորդը՝ նշանավոր գրող, Փարի-զում Դայասանի դեսպանական դասվարի կողմից նախագահ Ավետիս Ահարոնյանի ստորագ-րությամբ:

Խոնք

ԱՆՌԱՆԻԿ՝ Տայ ժողովուրդի ազատության մարտիկ

Շաղին Գարահիսարի սեզ բար-ձուներուն վրայ, դեռ նորահաս դա-սանի, ան իր հոգիէն թօթափեց եա-թաղանի բռնակալութեան ու սար-սափին շոթան: Եւ իբրեւ ձերբազա-ս արծի սաւառնեցաւ դեղի գերու-թեան ու սառադամբի մղձաւանջին սակ հեծեծող հայրենի լեռները, դաշտերն ու կիրճերը: Եւ խորխոս խո-յանով, իր դողդաճ կտուցը, իր հրեղէն մագիւնները զարկաւ թեմանի յերուզակնե-րուն, աւերի հրձիգներուն ու արիւնի վա-մբռններուն: Երբեմն վիրաւոր, կամ ծու-րած անմասշտի ծերերուն մէջ, երբեմն ցատուն մոնչելով եւ ահ սփռելով գիշա-սիչ ոտխին դէմ, ան եղաւ, ամբողջ երե-սուն տարի, հայ ժողովուրդի ազատութեան կռիւին ու կեանքի գոյամարտին անդառ-նելի հերոսը, գերբնական խորհրդանիւ-րը:

Անդրանիկ,- դարերու առատելէն ժայթ-բած ու բիւրեղացած մարմնաւոր հրաճ: Իր սրբազան գայրոթին ու անողով վրէժին, իր զինակիցներուն հանդէպ սաճած խան-դակաթ սերին ու հայրական նորիւմին մէջ, աւելի սարեային ու վսեմ քան Ափլէ-սը, առանց անոր ռիսակալ քեմալի, առանց անոր խոցելի կրունկին: Եւ բռնութեան դէմ իր մտաւար ըմբոսութեան, եւ հայոց ազատութեան երազին իր անձնուրաց դաստնանման մէջ, Սասունցի Դաւիթի հարազատ անձնաւորումը, ահեղ թեմա-միին հանդէպ կանգնած նոյն դիւցազնա-կան հերոսութեամբ,- առանց անոր թռչող մտիկին ու կայծակէ թուրին:

Եւ դասանի Դաւիթի բարեգութ, նոյ-նիսկ միամիտ դարգութեան դէմ, Անդրա-նիկ եղաւ դարաւոր ոտխին վայրագու-թիւնն ու վասութիւնը ճանչցող, մեր ազ-գային ճակատագրին դայամանները ըմբո-նող ու լծակները գնահատող առաջնորդը: Մարտի դաստնա վրայ, անգերազանց ռազ-մագէտ ու սիրալի զօրակաւ: Դանրային կեանքին մէջ՝ անսահայնդի մասնուող ու ձեւարսախոյզ դեկավար,- կարծր ու հա-սու, ինչդէս չսառուած աղամանը, որ արդարութեան ոգին ու ձեւարսութեան լոյ-սը կը ճառագայթէ: Եւ քաղաքական ա-րդարեղի վրայ՝ հեռահաս, թափանցող ի-մասնութեամբ օժտուած Ողիսեւը,- որ ոչ մէկ մոլորիչ հովէ փուրեցաւ, եւ ոչ մէկ փառքի ու վայելիքի հրադայրէ կարթուեցաւ:

Անդրանիկ,- մա՛րդ ու հերոս... եւ արդէն կենդանի առատել, եւ արդէն յաւերժա-կան խորհրդանիւր...:

ԱՆՌԱՆԻԿ ԱՆՌԱՆԻԿ՝ ՌԱԿ «Նոր օր» թերթի խմբագիր

Անդրանիկի հեռատեսութիւնը Գարո Փասրմաճյանի խոսույթներուն

Դասակցական ծանօթ դէմքերն հան-գուցեալ Գարո Փասրմաճյան, որ վա-րած էր Ուաշինգթոնի մէջ Դայասանի Դանրադեսութեան ներկայացուցիչի դաստնը, Երեւանի մէջ ի դասի Զօր. Անդրանիկի սարուած ճակատների մը միջոցին հետեւեալ ուժագրաւ խոսույթա-նութիւնը քրած է.-

Յարգելի հայրենակիցներ, այսօր հոս ձեզի խոսույթներուն մը դիմելով: Օսմանեան սահմանադրութեան օրերուն, երբ մեմք՝ յեղափոխականներս, Կ. Պոլիս կը վազէինք իրարու ետեւ, Անդրանիկ մե-զի ամենուս հետ կը վիճէր, կը խրատէր, որ Կ. Պոլիս չերթանք եւ կընքէր. «Մեզի բոլո-րիս համար թուրքերը մեծ եւ խոցող թա-կարդ մը լարած են եւ մեզ ամենքս ալ մե-զը դիմելով ձգեմք»: Բայց մեմք անստեղծիմք անոր խրատները եւ «յոռեմք» մակդիրով

որակեցիմք զիմք եւ գացիմք Կ. Պոլիս եւ գաւառները:

1909ին, երբ դուկարական կեղծ ան-ցազրով Կ. Պոլիս եկաւ իր հետ բերելով իր սեփական միջոցներով դուկարահայ գաղութն հաւաքած 127 ոսկիի գումարը ի նդաս Սասունի եւ Մուշի դրոյններուն եւ յանձնեց գայն Դուրեան Սրբազանին ու երկու օր յետոյ վերադարձաւ Եգիպտոս:

Ի դասի իրենք երբ Թոքթեմալ ճաշա-րանի ներմայրկի սենեակներէն մէկուն մէջ հացկերոյթ մը սարած էին ընկերներ Վարդէս, Շահիկեան, իմքս, Ալնունի, Միմասեան եւ ուրիշներ, մեզի հետ երեք ժամ վիճարանեցաւ Անդրանիկ, թէ «մեծ թակարդ մը կայ, գոյոց եղէք, եւ այն երիտ-սարդներն ալ, որ զինուոր տուիք, այդ դաս-րուակին սակ դիմել կոտորուին ամենքն ալ»: Լուսահոգի Ալնունի ըսաւ. «Անդրա-նիկ ջան, այլեւս ոչ մէկ հայու փոքր դիմել չարիւնի»: Երբ Ալնունի «յոռեմք» կոչեց Անդրանիկը, Անդրանիկ ըսաւ. «Այսօր երկար խօսելէ վերջ երբ սակաւին համո-զուած չէք խօսեմք, խերը տեւէ ձեռ Են-վերին ալ, ձեռ Թալէթին ալ», եւ ոտքի ել-լելով «մնաք բարի» ըսաւ եւ հեռացաւ: Այս խօսքերէն հազիւ քառասուն օր անցած էր, երբ Երիտասարդ Թուրքերը Ասանան կոտո-րեցին: Ասանայի կոտորածին Անդրանիկ Եգիպտոսէն այսպէս գրած էր Ալնունիին. «Ահ իմ յոռեմքներունս եւ ձեռ լաւատե-սութիւնը, երբ ժամանակը գայ ձեռ Թա-լէթին ու Ենվերին ձեռ ալ դիմել կոտորեմք»:

Եւ այսօր կը խոսույթանիմք, թէ միակ մարդն էր, որ չխաբուեցաւ թուրքերէն եւ չօ-լացաւ դաստնաներէ:

Մեմք խաբուեցանք եւ խաբուած էինք թուրքերէն:

Շեփր

Առաջնորդ, շեփր էր ծնուած Անդրանիկ: Իր ձեռքի շարժումը լայն էր, սիրական. հայեացքը՝ անխառնախառն ու կախարհիչ. խօսքը՝ անկաշկանդ ու միշտ հրամայողա-կան. ձայնը իշխանական ու անհոգորէն հզօր. հակառակ իր թովիչ քաղցրութեան: Գեղջուկ իր աղբուսի եղանակով, իր նիստ ու կացով, իր ուսել խմելով, իր հոգե-կան դարգութեամբ, իր բարոյական ու ֆա-ղաբական ըմբռնումներով, բայց ի սղառ զերծ գեղջուկական զգում միթադասու-թիւնից եւ մանաւանդ, ժողովրդի քննող սրկամտութիւնից, մրա համբերասար ո-գուց: Միմանչեղի մանկական ծիծաղի հետ՝ սիւսի անհմարին ցատունն ունէր որդե-ամորոտային Արամազդ: Յախուռն ու յանդուգն իր վճիռների մէջ, նաեւ խիզախ էր իր գործերի ու շարժումների մէջ:

Դայ ժողովրդից, հայ ժողովրդի ժողովր-դից դուրս աշխարհում ոչինչ չէր ճանա-չում եւ ոչինչ չէր սիրում: Անելով ասում էր ֆաղաբն ու յովիացած ֆաղաբացին. մեծա-տուններին հազիւ համբերում էր, մինչեւ որ մի օր դողալից իր կուսակուած գայրոթը մրանց ֆաջածանօթ ու վանիչ միթադա-սութեան եւ զձեռքեան համար:

Չկար հասարակական շրջան, որքան եւ այն բարձր լինէր, որ այս գաւառացի անա-նուն հայը, այս երէկի արհեսաւոր հիւսնը ինքզինքը մագի չափ նեղուած զգար: Ար-բայ՝ թէ մեծանուն զօրավար, մախարար թէ առաջնակարգ ֆաղաբական գործիչ, զի-տուն թէ զրագէտ, մրա համար միեւնոյն էր,

ամենքի մօտ եւ ամեն տեղ նա հաւա-սարակուած, հանդարտ ու սիրա-կան մարդն էր, մերք լըօրէն ծանրա-խոհ, մերք մանկան դէս ֆրօնուն:

Մասնաւորապէս հանդէս, ճառ, զով ու ներքող, դճնուած կանայք, սեթեւեթանք, անգոր էին մրան խոցով դասճառել, եւ յաճախ փարթամ յար-կերի սակ, ճոխ սեղանի շուրջը մրան զարմացնելու կամ հաճելի լինելու ճիգերը վերջանում էին միշտ հակա-ռակ արդիւնով.- Անդրանիկ դողա-կում էր իր հին գայրացկոս յակները,- թէ «դուք անդէտ, անսիրտ մարդիկ էք, չէք օգնում ժողովուրդին»:

Ամեն տեղ ու ամեն դարազաններում Անդրանիկ մնում էր սիրական, իշխող ու հրամայող:

Նա առհասարակ խնդրել, մանաւանդ հայցել չգիտէր, ոչ ընկերական շրջանում, ոչ հասարակութեան մէջ: Անծանօթներ ու մրա հոշակով յափճակուած մարդիկ յա-ճախ դէմ առ դէմ գալով այս անսովոր հայ-դուկին՝ մնում էին շուրջում ու ֆարացած:

Անհամբերող ու յախուռն, հոյարտ, ան-դող ու անդողելի ժայռի դէս, նա միշտ սիրելի մնաց իր համարագներին, իր զինա-կից ընկերներին, որոնք մրա մի խօսով, ձեռքի մի շարժումով, յօնքի մի գալարով դաստնա էին հուր ու ջուր նետել:

Ի՞նչ ունէր այս անօրինակ մարդը այս աստիճան մոգական ազդեցութիւն ներքո-չելու համար իր զինակիցներին:

Ու հարցի մի անգամ Մուրաֆին, թէ ին-չո՞վն է Անդրանիկ շեփր, երբ իմն ու իր միւս ընկերները մրանից ոչինչով զախաւ չէին:

Դարցս հաճելի չեղաւ մրան:

- Ձանըմ, ի՞նչ կը հարցնես, ասաց, ան գլխաւոր է. չէ՞, մէկը դէտ է գլխաւոր լինել, որ միւսները հնազանդէին. էհ, ըսե՛ք ան յարմար եղաւ... Դայտէ, էլ լաւ էրթանք դե-սիմք, վերջացրեց նա վարդաօրէն խոյս տալով իմ հարցի դաստնանից: Չգիտեմ, գուցէ իմնքն ես այս մասին մտածած չէր:

Օձիքը չթողի:

- Ինչո՞ւ սակայն Անդրանիկ «յարմար ե-ղաւ» եւ ոչ մի ուրիշը ձեռքից, կրկնեցի հարցը: Նա ոչ ձեռքից աւելի ֆաջ է եւ ոչ...

- Ձանըմ, համ ֆաջ է, համ խելացի, ընդ-հատեց ինձ Մուրաֆ ժողովով. անա գի-տաս, բանը ֆաջութեան մէջ չի, Անդրանիկ «աջ ունի», մեմք չուրիմք:

Այժմ ժողովուրդը հերթն իմն էր, արսայա-սութիւնն ինձ համար դարձ չէր:

- Չէ, ինչո՞ւ կը ժողաս, ես ձեւարիս կը-սեմ՝ Անդրանիկ աջ ունի,- վեղ գրելու հա-մար չէ, սնաւէն,- էփիլ ֆո բանն է: Դա, սար ու ձորով կ'անցնիմք խմբով հրացանիս ուսերիս, ու ամեն մէկս իր ձեւարան կը ֆա-լէ, իսկ Անդրանիկ՝ ամենքիս ձեւարան. մեմք անհոգ կ'երթանք, ան կը տեսի, կը դիմի, կը դողալի ամեն ֆար ու դար, ամեն ժայռ ու բլրակ, դար ու փոս, մացառ ու դուրակ: Ոչինչ չի վրիժի մրա տեսողութի-ւնից: Եւ ինչ որ մի անգամ տեսաւ, էլ երբեք չի մոռանայ. թէ նոյն ձեւարանք գալու լի-նիմք կռուելով ու նահանջելով, նա հրա-ցալի գիտէ, թէ մինչեւ ուր դիմի ֆառուիմք այսինչ բլուրին, ֆարին, սարին, ժայռին, թմբին, դարերին հանդիմելու համար: Յե-տոյ նա գիտէ անման դիմք բռնել թեմանու դէմ. եւ մի անգամ, որ նա մեր տեղերը որո-ւցեց կռուից առաջ, այն ժայռի սակ, այս բլրի տեփն, այն դուրակի ծոցում, աղա մեմք վստահ եմք, որ դա լաւագոյնն է: Ար-դարեւ նա երբեք չէ սխալուած. ամբողջ օրը կռու կ'անեմք եւ մեր դիմքերը լաւագոյն կը մնան: Անդրանիկի հրամանի սակ կռուիլը խաղ ու դար է: Աջ ունի, ասում ենք, վեր-ջացրեց Մուրաֆ, եւ ըստ սովորութեան ան-ցաւ մի ուրիշ միթի:

Դժուար էր աւելի յսակ դասկերացնել փորձուած բնագործ շեփր, որ «աջ ունի». այդպէս էր ծնուած, կռիւն էլ իր «տեսնողն» ունի, ինչդէս մտքի աղաբարձը՝ Անդրանիկ «տեսնող» էր ծնուած. այստեղ էր մրա մե-ծութիւնը:

ԱՆՌԱՆԻԿ ԱՆՌԱՆԻԿ՝

ԱՐԱՍ ՍԱՖԱՐՅԱԼ

Եվրասիական փորձագիտական ակումբի համակարգող, Բաղաճական վերլուծաբան

Եվրասիական փորձագիտական ակումբն արդեն 7-րդ անգամ իր առաջատար սննեսագետների ներգրավմամբ ուսումնասիրել է վերլուծել է ՀՀ սննետնային վիճակը այս տարվա առաջին կիսամյակում: Պրոֆեսոր Ալեոս Թավադյանի և դոկտոր Թաթևու Մանասերյանի գլխավորած աշխատանքային խմբերի առջև խնդիր էր դրվել գնահատել Հայաստանի սննետնային արդի վիճակը և կանխատեսումներ անել սեսանելի հեռանկարի վերաբերյալ: Օգոստոսի 30-ին, երկուշաբթի օրը, Եվրասիական փորձագիտական ակումբը դասընթացով է ասուլիսի միջոցով հանրությանը ներկայացնել այս հետազոտությունների հավաքական արդյունքը, ինչպես նաև կառավարությանը փոխանցել դրանց հիման վրա ստեղծված սննեսագիտական վերլուծական փաստաթուղթը: Այս հոդվածում ընթերցողների ուսադրությանն ենք ներկայացնում դոկտ. Թաթևու Մանասերյանի դասընթացի տեղեկանքները մեր մեկնաբանություններով, մոտեցումներով և կանխատեսումներով:

2021թ. հունվար-հունիսին Հայաստանի սննետնային ուրվագծերի վերլուծությունը

Պրոֆ Թ.Մանասերյանը կարծում է, որ Հայաստանի սննետնային զեմվում է յուրօրինակ տարբերումների մեջ: Անցյալ տարվա 7,8%-ոց սննեսական անկումից հետո այժմ առկա է որոշակի աճի տեմպեր: Ուրվագծվում են վերականգնման դասերները: 44-օրյա դասերում ծայրահեղ բացասական ներգործության և կորոնավիրուսի համավարակի համադասերի համատեղում, ինչպես նաև սննետնային որոշ ծրագրերի անբավարար արդյունավետ կառավարման դասերներում (մասնավորապես ագրարային ոլորտում) առաջին կիսամյակը համընկել է նաև այդ միտումների հետքերի մեծացմանը և ներհանրական իրավիճակի սրման հետ: Տնտեսական վիճակի վրա չէին կարող չանդրադարձալ հունիսի 20-ին կայացած արտաքին խորհրդարանական ընթացումները: Արդյունքում ձեռնարկվել է նոր կառավարություն, որը դասախոսական է նաև մինչև 2026թ. երկրի սննեսական զարգացման համար: Նոր կառավարությունը, որը կարողանա առանձնապես մեծ փոփոխություններ չի կրել, իր ներկայացրած ծրագրում նախատեսել է գիտության ոլորտում ներդրումների ավելացում, ակադեմիական ֆալսիֆի կառուցում, 500 մաթատորոցական հաստատությունների և 300 դոկտորների բացում, 2600 կմ. Գնադարձների, 15 ջրամբարների, Գյումրիում, Արարատում և Կաթանում 3 ինդուստրիալ դասերի շինարարություն: Տնտեսավարող ընկերությունների ենթակառուցվածքին համաֆինանսավորում իրականացնելու համար հասկացվելու է ավելի քան 1 մլրդ. դոլար: Այս ամենը՝ սեսանելի հեռանկարում, իսկ այս տարվա առաջին կիսամյակի արդյունքով սննեսական ակտիվության աճը կազմել է 5%, ընդ որում հունիսին մայիսի համեմատ այն երկնից աճ է ազդարարել: Հասցվելու ժամանակահատվածում արդյունաբերական արտադրանքի աճը 2020թ. համեմատ կազմել է 2,1%: 2021թ. հունվար-հունիսին աճ է արձանագրվել համարյա բոլոր ոլորտներում: Շինարարության աճը, օրինակ, կազմել է 10,8%: Ծառայություններ

Հայաստանի սննետնային 2021 թ. առաջին կիսամյակում ԵԱՏՄ-ին մեր երկրի անդամակցության համատեղում

րի ոլորտի ծավալը (առանց առևտրի հավաքում) նույն ժամանակահատվածում աճել է 2,7%: Ընդ որում, հունիսին մայիսի համեմատ այն նույնպես երկնից աճ է արձանագրել: Գյուղատնտեսական ոլորտի արտադրությունը աճել է 6,8% անցյալ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ: Ներքին առևտրի արտադրությունը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ աճել է 8%-ով: Այս ոլորտում նույնպես հունիսին մայիսի համեմատությամբ երկնից աճ է արձանագրվել: Հիշեցնենք, որ 2021թ. առաջին տնտեսական արդյունքում Հայաստանի ՀՆԱ-ն անկում էր արձանագրել 3,3% նախորդ տարվա առաջին տնտեսական համեմատությամբ:

Գյուղատնտեսական աշխատանքների թե՛ արտադրությունը և թե՛ արդյունքը, չնայած այն առանձնապես դրական արդյունք է արձանագրել ստատիստիկական գների աճը և ղեկավարող դասերի գործում:

Ըստ ամենայնի, անխուսափելի է կառավարության միջամտությունը զբոսաբերային ենթակառուցվածքներում էական բարեփոխումներ իրականացնելու համար: Այս ոլորտը առնվազն 50 մլրդ. դրամի ներդրումներ է դասակարգում: Այս ոլորտի նկատմամբ բացառիկ հոգատար վերաբերմունքը և բարյացակամ դրվածքն են իվիճակի ստեղծելու այնպիսի մթնոլորտ, որը թույլ կտա արդեն շուտով Հայաստան ներգրավել մեծ գնողունակություն ունեցող արտասահմանյան զբոսաբերականներին: Եվրասիական փորձագիտական ակումբը համոզված է, որ միջնաժամկետ հեռանկարի համար Հայաստանի մյուս նախադասությունները ղեկ է լինեն արեւային սեխնոլոգիաները, ֆինիական և թեթև արդյունաբերությունը, ծանր մետաղագործությունը, ինչպես նաև ֆինանսական ենթակառուցվածքը: Ընդ որում հարկ է նշել, որ յուրաքանչյուր ոլորտի զարգացման դասերում զարգացման սրամաբանությունը անխուսափելիորեն ղեկ է սեղավորվի կայուն և կանաչ սննետնային արտադրությունում:

ԵԱՏՄ-ում ընթացող ինտեգրացիոն գործընթացների ազդեցության համայնականը

ԵԱՏՄ անդամ-երկրների համախառն ՀՆԱ-ի աճը ընթացիկ տարում, հեղինակավոր կանխատեսումների համաձայն, կարող է կազմել 3,8%: 2020թ. այդ ցուցանիշը նվազել էր 2,9%: Ռուսաստանի և Ղազախստանի սննետնայիններն

թաղաբար կաճեն մոտ 4%-ով և 2021թ. երկրորդ կիսամյակում արդեն դուրս կգան նախաձգնաժամային մակարդակի: Եվրասիական սննեսական հանձնաժողովի մեկ այլ կանխատեսումը Հայաստանի և Ղազախստանի սննեսական ակտիվության վերականգնումը ավելի քան ժամանակ կխլի և կավարսվի 2022թ. ընթացքում: Հետաքրքիր է, որ բելառուսական սննետնային աճը այս տարվա առաջին կիսամյակում կազմեց ավելի բարձր ցուցանիշ, քան ենթադրում էր Հանձնաժողովը: Հասցվելու ժամանակահատվածում Բելառուսի ՀՆԱ-ն աճել է 103,3%: Կարելի է իմանալ, որ 2021թ. առաջին կիսամյակում գյուղատնտեսական արտադրանքը ԵԱՏՄ-ում անցյալ տարվա համեմատությամբ աճել է 0,6%: Գյուղատնտեսական արտադրության ամենամեծ աճը գրանցվել է Հայաստանում (6,4%), Ղազախստանում (3,2%) և Ղազախստանում (1,3%):

Գյուղատնտեսական և այլ աղանդների արտահանման գործում բացառիկ կարևորություն են սկսում ձեռք բերել սրանտորային կոմունիկացիաները: ՌԴ կառավարության փոխվարչապետ Ալեքսեյ Օվերչուկի համոզմամբ, հաղորդակցության ոլորտների աղանդական կազմակերպումը Հայաստանը կարող է դառնալ կարևորագույն միջազգային սրանտորային հանգույց, որը Պարսից ծոցի դասերական մակահանգիստները կկառնի սեւոնյան մակահանգիստների, ինչպես նաև Բալթիկ ծովում և Խաղաղ օվկյանոսի ակտիվ գեմվող ռուսական մակահանգիստների: Նա նաև կարծում է, որ այդ դեմքում միանգամայն իրատեսական է արտահանմանը միջկազմակերպական արտադրության անմախաղեղ աճը: Հետաքրքիր է, որ Եվրասիական սննեսական հանձնաժողովում նույնպես ուսադրությամբ հետետում են Հարավային Կովկասում խաղաղությանը միջկազմակերպական հաղորդակցությունը, հասկանալու համար, թե որքանով են իրատեսական Ռուսաստանի, Ղազախստանի, Իրանի և Թուրքիայի միջև բազմաբնույթ առևտրատնտեսական կաղերի իրական հնարավորությունները:

Տնտեսական ցուցանիշների բարելավման իրատեսական կանխատեսումների հարցը

Պրոֆ. Թ.Մանասերյանը կարծում է, որ 2021թ. սննետնային աճը կարող է կազմել լավագույն դեմքում 6,5-7%: Սա այն դասերային, երբ դասերային բարենդաս դասերայինները ազդարարին սեկտոր

րի զարգացման համար: Նա կարելի է նաև օղիմալ ներդրումների՝ զբոսաբերական գրավելու արդյունաբերական աճի և ցածր արժեքի մասնաբաժնի համապարկային ֆաղափականության հանգամանքները: Շատ բան կախված կլինի նրանից, թե ինչպես կհամագործակցեն Կենտրոնական բանկը և երկրի ղեկավար մյուս մարմինները: Մյուս բոլոր դեմքերում սննեսական աճը կարող է կազմել 4-5%: Էներգետիկական և լեռնահանքային արդյունաբերությունը նույնպես մեծապես ազդում են սննեսական ցուցանիշների վրա: Փորձագետները նշում են խաղային թիվերի դեմք, որը զվարճանքների հետ միասին բարձր սեխնոլոգիաների հետ մեկտեղ վերջին տարիներին էաղես ազդում է զարգացման ցուցանիշների վրա: Չի կարելի աչքաթող անել ստատիստիկական անկումը: ՀՆԱ-ի կառուցվածքում մինչև 2019թ. ստատիստիկական կազմում էր մինչև 82,4%: Սա կարելի է ցուցանիշ է, որը ցույց է տալիս, թե հասարակությունը որքանով է դասերային ստատիստիկական: Համավարակից հետո այդ ցուցանիշը այժմ կազմում է 75,4%:

Հայաստանի ղեկավարությունը սննեսական աճը 2021թ. սահմանված է 3,2%, իսկ արժեքի մասնաբաժնի՝ 4% (1,5%): Հայաստանի Կենտրոնական բանկը հունիսի կեսին բարելավեց երկրի սննեսական աճի իր կանխատեսումը մինչև 4,6%: Համապարկային բանկը կարծում է, որ 2021թ. մեր սննետնային կաճի 3,4%, իսկ 2022թ.-ին՝ 4,3%: Արժեքի միջազգային հիմնադրամը ակնկալում է, որ 2021թ. Հայաստանի սննետնային կաճի 1%: Առաջատար միջազգային տարբեր կառույցների կանխատեսումները 2,5%-ից 4,5%ի արտադրություն են:

Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի հունիսյան գեկույցում ասվում է, որ 2021թ. Հայաստանի սննետնային կաճի 4%, իսկ 2022թ.-ին՝ 5%: Այստեղ քան կարելի է, որ ի թիվս այլ հանգամանքների, մեծանա երկրի բնակչության վստահությունը երկրում ծավալվող սննեսական ու ֆաղափական բարեփոխումների հանդեմ:

Հայաստանում ընթացող սննեսական զարգացումները մեծապես կախված են ԵԱՏՄ-ում ընթացող գործընթացներից: Փորձագետների վկայությամբ Ռուսաստանի Դաճնության սննետնային վիճակը ընդհանուր առմամբ լավատեսություն է ներկայացնում: Այսպես, արժեքի միջազգային հիմնադրամը կարծում է, որ 2021թ. Ռուսաստանի ՀՆԱ-ն կաճի 4,4%: Հուլիսի վերջին ՌԴ Կենտրոնական բանկը ներկայացրել է իր կանխատեսումը ՀՆԱ-ի աճի վերաբերյալ: Նրա կարծիքով 2021թ. սննետնային աճը կկազմի 4-4,5%, իսկ 2022թ.-ին՝ 2-3%: Հետաքրքիր է, որ ԱՄՆ-ն չի փոխել համապարկային սննետնային աճի իր կանխատեսված ցուցանիշը: Այն կազմելու է 6%: 2022թ. այդ ցուցանիշը կկազմի 4,9%:

Համապարկային բանկի կանխատեսմամբ, գլոբալ ՀՆԱ-ն 2021թ.-ին կկազմի 4%, իսկ 2022թ.-ին՝ 3,8%: Սակայն կորոնավիրուսի համավարակը արտահանում է ձեւել անբող աշխարհում սննետնային զարգացման վրա, մեծապես բարձրացնելով ՀՆԱ-ի հարցում կանխատեսումների անորոշությունը: Ըստ բազային սցենարի, Ռուսաստանի ՀՆԱ-ն 2021թ. կկազմի 3,2%, 2022թ.-ին՝ 3,2% և 2023թ.-ին՝ 2,3%:

ՍՈՒՐԵԼ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դրոժետուր

Ամառային հանգստի լույսն ու սպերը

Ծանր սարի ունեցանք. դառնալով, գոհեր, խեղճանք, սարածային կորուսանք, հոգեբանական ծանր վնասվածքներ եւ դեռ գրեթե ոչինչ չի վերջացել, նորից գոհեր, վսանգված խաղաղություն, անհասկանալի իրավիճակներ...

Սակայն ամառը հանգստի ժամանակ է եւ նորություն ասած չեմ լինի, որ ամբողջ սարին մարդիկ ֆրեմաջան աշխատում են՝ ամռանը մի ֆանի օր հանգստանալու հույսով: Այս սարի այդ առումով յուրահասու է. ավերիչ դառնալով, մարդկային ու սարածային կորուսանք ունենալուց հետո անգամ սովորույթի ուժով մարդիկ նաեւ իրենց մեջ ուժ են գտնում, հանգստանում, որ կարողանան դիմակայել նաեւ խիստ անորոշ աղաքային: Հոգեբաններն թույլ մարդ չեն, բայց վերը նշված կորուսանքից մեծ ցավ են ապրում, մի քանի ծանր են սանում, իսկ դարձվածի հոգեվիճակը բացարձակ ինձ հարիւր չէ: Բնականաբար հանգստի մասին մտածում անգամ չէր էլ անցնում...

Ընթացիկ հաճելի անակնկալ արեց, համոզեց ու մի փչ էլ դարձադրեց, եւ մեկնեցինք Եգիպտոս յոթնօրյա հանգստի: Այս անգամ Հուրգադա: Նախկինում մի ֆանի անգամ հանգստացել էինք Շարմ-էլ-Շեյխում եւ ծանոթ էինք, թե ինչն ինչոց է: Այստեղ էլ գրեթե ամեն ինչ նույնն է մեկ բացառությամբ՝ գրեթե մի քանի ֆանի կան: Մի բան, որը թեւեւ քանի դուրը չէր գալիս, սակայն իմ կարծիքով զգալիորեն մեղմում էր հարեւան անապատից եկող շոգը:

Հյուրընկալող երկրում օդանավակայանից սկսած եւ մնացյալ բոլոր վայրերում մեծապես ժողովրդային ու բարյացկամ աշխատակիցներն աչքի են ընկնում ֆո ցանկացած խնդրանք-դիմումից: Եգիպտոսի միջին դասերը, ճիշտ է, թեւեւ ոչ մի բան այդ մասին չի ասվում, սակայն ակնհայտ զգացվում է նաեւ այն, որ նրանք բոլորն էլ դեմ չեն լինի, ավելին՝ մի քանի ֆանի են թեյով ճարհ: Ընդ որում, ֆանի որ երկրում միջին կենսամակարդակը բավականին ցածր է, ուստի մեկ ԱՄՆ դոլարը նրանց ուղղակի դառնալով անհասանելի է, ավելի ջանադիր ու դառնալով դարձնում: Հաճելի ու զբաղվիչ է նաեւ այն, որ բոլոր աշխատակիցներն էլ երբ, որտեղ եւ ինչ դրամաներում էլ հանդիպում են, անդամայն ժողովրդային բարեկամ են ու հին ծանոթ-բարեկամի ջերմությամբ որդիսությունը հարցնում: Ընդհանուր առմամբ, ամբողջ հյուրանոց-համալիրը աննկատ ու ժառանգ աշխատող մեղմի փեթակ էր հիշեցնում: Հավաքաբար սկսած ծանրերն ու թփերը հարգարողը, սարքեր սեսալի խաղ-մրցույթներ կազմակերպողները, բարձրներն ու մասնագետները եւ անգամ այդ ամենն աննկատ հսկողները մեծագույն դասասխանակության զգացումով իրենց գործն էին կատարում: Ամենակարեւորը, որ իսկապես ամենայն գնահատանքի է արժանի, նրանք բոլորն իրենց գործը կատարում են այնպես, որ հնարավորինս աննկատ մնան, լինեն անսեսանելի, որ հանկարծ որեւէ մեկին չխանգարեն:

Մի կարեւոր հանգամանակ էլ է աչքի զարնում. բոլորը աշխատակիցները ձգտում են վայրկյան առաջ ձգել ֆո որ տեսությունից եկած լինելը եւ գոնե մի ֆանի բառով հենց ֆո իսկ լեզվով ողջունում են ու հին ծանոթի նման լայն ժողովրդային: Հավանաբար դարձադիր դրաման է, բոլորը խոսում են անգլերեն, անհրաժեշտը հասկանալու, կապից դուրս գալիս ֆեզ հասկանալու համար: Հետաքրքիր է, որ երբեմն ֆո լեզուն չեն հասկանում,

սակայն ինչ-ինչ միջոցներով գլխի են ընկնում, թե ինչ եւ ուզում եւ անմիջապես սիրով կատարում են: Պատահում է, չի սացվում, մեղավորի նման ժողովրդային են խնդրում, կամ կանչում ավելի փորձված աշխատակցի, որպեսզի չլինի թե հանկարծ որեւէ մեկի որեւէ ասված օրի մեջ մնա:

Առաջին հայացքից հասարակ բան է թվում, սակայն ամեն օր սոսիալիզմը, սրբիչները, համարում եղած խնդիրներն ու օգտագործվող գրեթե ամեն ինչ փոխվում էր, թարմացվում: Հաճելիորեն աչք էր տոյում նաեւ այն, որ ամեն մի օր անկողնու վրա սոսիալ սրբիչներով սարքեր կենդանիների արձանիկներ, կամ սարսեսակ դասերներ էին կառուցվում եւ այնքան զեղեցիկ ու իրական, որ ամեն անգամ ափսոսանքով էիր դրամի ֆանդում:

Գաղտնի չէ՝ որտեղ շատ մարդ է լինում, այնտեղ առեւտրի զանազան կետեր են գործում: Հետաքրքիր է համար հյուրանոցային համալիրից դուրս ելանք շոգելու: Իսկական արեւելք. սափսից սկսած ցանկացած բան գնելու համար ընդունված էր սակարկել: Ընդ որում՝ երբեմն դա կատարվում է ծիծաղելի հանգամանակներում: Այսպես՝ ուղեների փոփոխ ֆարավանի արձանիկ-մագնիսների սկզբնական գինը 30 դոլար էր ասվել, իսկ մերում գնեցին 3 դոլարով: Սխալվեւ եւ որեւէ մեկի խանութի մոտով անցնես ամեն ինչ կանի, որ մերս մնես: Իսկ երբ մերս մնար, մնացածը սեխնիկայի խնդիր է, մի բան ուզես-չուզես գնել կա: Ուղղակի շահ է, երբ դարձադիր փորձում են դարձադիր: Իսկ եթե սխալվես հանկարծ ու որեւէ աղաքային հասցեին վաս արհապալես, դա համարվում է գրեթե անձնական վիրավորանքի նման մի բան: Լավագույն էլը ժողովրդային ու շահակալություն ասելով հեռանալն է, հակառակ դեպքում կարող են անցանկալի զարգացումներ լինել: Վաս է նաեւ այն սովորույթը, երբ վաճառողի հետ գին եւ դրամանակը վերցնում ու գնում եւ վաճառելու, դարձվում է՝ դրամ ընդունողը խանութի սեփականատերն է եւ ոչ մի ցեմ էլ չի զիջում: Իսկ երբ փորձում եւ վաճառողին վկայակոչել, դա ընդամենը հեզմական ժողովների է արժանանում: Մի սխալ իրողություն-սովորույթ էլ կա: Մնում եւ դեղատոմս եւ սովորույթի համաձայն փորձում եւ սակարկել, վաճառողը զարմացած-վիրավորված եւ մի փչ էլ սաստող հայացքով ընդգծում է, որ դեղատոմսը դեղատոմս է եւ, հետաքրքիր բազար չի: Սակայն իրականում մի-

մյանցից ընդամենը 50-60 մետր հեռավորությամբ գործող դեղատոմսում նույն դեղորայքը հնարավոր էր գնել գրեթե հիսուն անգամ ավել:

Շոյում էր այն, որ բոլորը կամ գրեթե բոլորը գիտեն հայերի ու Հայաստանի մասին, նույնիսկ հայերն որոշ բաներ են ասում, որ իրենցով անեն: Բայց սխալ էր այն, որ մի ֆանի ազգի դասակարգությունը հարցնելուց եւ բացասական դասակարգի լսելուց հետո, հասկալիս ռուսիացիից հետո նոր միայն ձգտում են հայ լինելուը հանգամանակը: Իսկ թե որքան են անկեղծ, չգիտեն, բայց հայ լինելը իմանալուց հետո անդամայն ասում են, որ մեմ եղբայր ժողովուրդներ են: Եղան դեմքեր, երբ ցույց էին տալիս իրենց մարմինը դաջված խաչը եւ ընդգծում, որ իրենք ֆրեսոնյա արարներ են: Երբ փորձեցի որոշ հարցերով դարձել, թե որքան են տեղյակ դասնությանը եւ հայ-եգիպտական առնչություններին, դարձվեց, որ թեւեւ մակերեսային, բայց որոշ գիտելիքներ այնուամենայնիվ ունենին:

Իսկ ինչ վերաբերում է հանգստյան դրամաներին, աղաքային բավականին հակասական է: Նախ՝ այն հիմնական գործոնը՝ ծովը, որի համար են քանդակում ընտրում այստեղ հանգստանալ, մեղմ ասած այնքան էլ լավ վիճակում չէ: Այն շատ ծանծաղ է եւ ավելի մոտ 500 մետր հարկավոր է հասնու դրա համար դասարանված փայտե հարթակով ֆայլել, որպեսզի հնարավոր լինի լողալ: Իսկ երբ տեղակայվում է լինում, եղած ջրատարածքն էլ է զգալի ցամաքում եւ շատ սխալ դասակարգ է սացվում, ջրազրկված հասկանալով մի քանի լիվ մեղմացած, անօգնական ու իր մեղմությունն ու մարմինը թերությունները ծածկել փորձող անգոր մարդու է նմանվում: Ջուրը շատ քիչ է եւ շատ աղի, սակայն մաքուր է ու կարող եւ սառը ու ավելի մետր խորությունն անգն աչքով տեսնել: Ավագ որոշեւ այդպիսին եւ կա եւ չկա: Կա, տեսնում եւ, բայց չկա, ֆանի որ ոչ մի մարդ ավագին դառնալով չէտեսնում: Ինքս փորձեցի, հարմար չէր, որովհետեւ ավագն էլ ավագ չէր, այլ ինչ որ անհասկանալի մանր ու ծակող բյուրեղների հավաքածու:

Լողակազմները լավ են, ջուրը մաքուր է, սակայն ամենամեծ խորությունը 1,40 մետր է: Անհասկանալի ու վաս էր, որ ժամը 18-ին սկսում էին սուլել եւ դարձադիր դուրս գալ լողակազմներից, այնինչ քանդակում ցանկանում էին լողալ: Դրվաճեղի էր, որ գրեթե ամբողջ օրվա ընթացքում ամենակրկներ սարիքի տեխաներից սկսած մինչեւ հա-

տուն սարիքի մարդկանց համար գործում էին ջրային սարսեսակ արհապալակներ: Ինչպես նաեւ կազմակերպվում էին ջրային սարքեր ստորսային մրցույթներ, ատրոփկա եւ այլն: Գործում էին ֆուտբոլի, վոլեյբոլի, մեծ թենիսի եւ այլ դասեր, որոնցում աչք էին տոյում մաքուր, հարգարված հարթակներն ու կանաչադառ շոգադառը: Այնպես որ ցանկության դեպքում կային գրեթե բոլոր հնարավորությունները հանգստն ակտիվ եւ լավ կազմակերպելու համար:

Իսկ ինչ վերաբերում է ուղեգրի արժեքին, աղաքային քան թանկ չէ: Սորմալ աշխատակարձ սացողը կարող է իրեն թույլ տալ: Սակայն էժան էլ չէ, ֆանի որ քան-քաները զրկված են այդ հնարավորությունից: Հասկալիս, երբ սուրիսական գրասենյակում ասվում է, թե ոչ մի տեղ ոչ մի ծախս չի նախատեսվում, բայց արի ու տես, որ մեկնելու նախորդ օրը հարկավոր է թագավարակի թեսթ հանձնել եւ վաճարել 10 հազար, վերադառնալուց էլ՝ 15 հազար դրամ, 25 ԱՄՆ դոլար էլ՝ Եգիպտոս մուտքի վիզայի համար, որը Շարմ-էլ-Շեյխում չկա: Թեսթերի օրինականությունն ու արժանահավաստությունը թողնում են դրամ վերցնողների խղճին, բայց որ գրեթե բոլորն են դժգոհում դրանից, փաստ է: Հարկավոր էր դարձադիր այդ գումարը մերանել ուղեգրի արժեքում եւ խնդիրն ֆաղափալիթ լուծում տալ:

Իսկ ամենախոստումն ու զայրացնողը վերջաբանն է: Հյուրանոցի համարը դեմ է ազատես ցերեկը ժամը 12-ին, իսկ օդանավակայան կանանց գիշերվա ժամը 12-ին: Երբ է, կարող եւ սննդի եւ մյուս հնարավորություններից օգտվել, դասարանները աղմուկահարալիս վստահել, սակայն լողանալու, դառնել-հանգստանալու հնարավորություն չունես: Այսինքն՝ թռչելը լուսադեմին է, իսկ դու հանգստանալու կամ մեղմ ուրեւ հնարավորություն չունես: Իսկ այն հանգամանակը, որ բավականին շատ մանկահասակ տեխաներ կային, արդեն դասերն ավելի սխալ էր դարձնում: Կարծես ամեն ինչ արված է, որ վերջին օրվա տղավորություններով մոռացնել տան հանգստն էլ, ծովն էլ, ժամանցն էլ... Շատ ցավոտ է, երբ մեկ ավելորդ անգամ եւս հասկանում եւ, որ ընդամենը երրորդ կարգի երկրի ֆաղափալիս եւ, ֆանի որ նորմալ երկրներ թռչող ինքնաթիռները մեկնում ու ժամանում էին հիմնականում ցերեկվա ժամերին, որպեսզի մարդիկ որեւէ անհարմարություն չզգային: Եթե մեր կազմակերպիչներն էլ մտածեն այդ ուղղությամբ, հաստատ հնարավոր կլինի ինչ որ բան ցելել:

Այնուամենայնիվ վերջում կուզենալի շահակալություն հայտնել բոլոր կազմակերպիչներին, առանձնահատուկ՝ ընթացիկիս, այստեսակ հանգստ կազմակերպելու համար: Այս առիթով հիշեցի եւ ցանկանում եմ ավելացնել եւս մի կարեւոր հանգամանակ. ԽՍՀՄ-ում հանգստային, սանատոր, ճամբարային եւ այլ ուղեգրերը որպես կանոն 24-օրյա էին, ֆանի որ համարվում էր, որ երկուական օր կլինայալիս վերջում համար է անհրաժեշտ, իսկ 20-օրյա հանգստն է իրական ու լիարժեք, իսկ այստեղ տեղությունն ընդամենը յոթ օր է իր բոլոր անցանկալի ազդեցություններով: Գուցե մեր օրերում էլ է հարկավոր այս ուղղությամբ մտածել, որ հանգստն էլ իրական հանգստի նմանակ: Դե, հույս ունեմ, որ կյանքը կփոխվի եւ դա էլ կլինի, միայն թե խաղաղություն լինի, իրական անդորր թե՛ մեր սահմաններին եւ թե՛ մեր հոգիներում:

ԳՈՐԾԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

ՌԳ-ում «Ազգ»-ի հասուկ թղթակից

Տայսնի արսաբան Բագրաս Ալեֆյան. «Ռուսաստանաբնակ հայերիս արեքը բարբախում են Տայրենիֆի խաղաղության, հայ եւ ռուս ժողովուրդների բարեկամության ամրադնդան համար»

Օրերս ուրախալի լուր ստացվեց Մոսկվայից. օգոստոսի 16-ին Ռուսաստանի Դաճնության նախագահ **Վլադիմիր Պուտինը** հրամանագիր է ստորագրել հայազգի ճանաչված արսաբան-վիրաբույժ, Ռուսաստանի գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս, դոկտոր **Բագրաս Ալեֆյանին** դարձնելու մասին:

«Կորոնավիրուսային վարակի դեմ դայվարում ունեցած նշանակալի ներդրման համար արսաբան-վիրաբույժ, Ռուսաստանի Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս, դոկտոր, Ա. Վիենեսկու անվան Վիրաբուժության ազգային բժշկական հետազոտական կենտրոնի գիտության եւ նորարարական թեխնոլոգիաների գծով փոխնսօրեն Բագրաս Ալեֆյանին դարձնելու մասին Նեյսկու ժամանակ», - նշված է հաղորդագրության մեջ:

Ժամանակակից կարգիլոգիայի համաժառհային դեմֆերը մեկ անգամ չէ, որ տարբեր առիթներով անդրադարձել են մեր նշանավոր հայրենակցի կատարած եզակի վիրահատություններին՝ նշելով, որ նա փայլուն սիրադեմ է սիրս-անոթային հիվանդությունների բուժման մեթոդաբանությանն ու գաղտնիներին, հարյուրավոր վիրահատությունների հեղինակ է, այդ թվում՝ նախադեղը չունեցող եւ աժառհուր առաջին անգամ արի մի շարք կարելու վիրահատությունների:

Նրան իրենց սիրս են վստահում ռուսաստանցի բազմաթիվ հայսնի մարդիկ՝ հասարակական-հաղափական երեւելի դեմֆեր, գիտնականներ, մշակույթի, շուր բիզնեսի վառ ներկայացուցիչներ, ինչդես, օրինակ, Ալլա Պուգաչովան:

Ավելի քան չորս տասնամյակից ավելի Ռուսաստանում հայսնի եւ մեծ ճանաչման արժանացած բժիշկ, բժշկական գիտությունների դոկտոր, դոկտոր, ՌԴ բժշկական ակադեմիայի ակադեմիկոս Բագրաս Ալեֆյանը ծնվել է 1951 թվականին, Երեւանում: Հայսնի հասարակական-հաղափական գործիչ Գեղամ Ալեֆյանի որդին է:

1974 թվականին ավարել է Երեւանի բժշկական ինստիտուտը: 1975 թվականից աժառհուր է Մոսկվայի սիրս-անոթային վիրաբուժության գիտական կենտրոնում: 1992 թվականից զբաղեցնում է ռեանսցենավիրաբուժական եղանակներով արի եւ արյան անոթների հետազոտման եւ բուժման բաժանմունքի վարիչի դաճոնը, 1999 թվականից՝ ՌԴ արսանոթային վիրաբույժների ընկերակցության ներանոթային վիրաբույժների բաժանմունքի նախագահ, ՌԴ առողջադառնության նախարարության եւ ՌԲԳԱ նախագահության ներանոթային վիրաբուժության հիմնախնդրային հանձնաժողովի նախագահ, 2002 թվականից՝ ճառագայթաբանների եւ ներանոթային վիրաբույժների գիտական ընկերության նախագահ, Ռուսաստանի բժշկական գիտությունների ակադեմիայի Ա. Ն. Բակուլեւի անվան սիրս-անոթային վիրաբուժության գիտական կենտրոնի Վ. Ի. Բուրակովսկու անվան կարդիոլիրաբուժության ինստիտուտի արի եւ անոթների հիվանդությունների հետազոտման եւ բուժման ռեանսցենավիրաբուժական մեթոդների բաժանմունքի ղեկավար:

Բագրաս Ալեֆյանի բազմաթիվ գիտական աժառհանները վերաբերում են արի եւ արյան անոթների ներանոթային ախտորոճման եւ բուժման հարցերին: 2007-ից անվանական կրթաթոճակներ է կովանակորում Երեւանի Մ. Հե-

րացու անվան բժշկական համալսարանում:

Երեւանի «Երեւունի» բժշկական կենտրոնի վերականգնողական ծառայությունը կրում է Բագրաս Ալեֆյանի անունը:

Մեր հայրենակիցն արդեն 46 տարի ադրում եւ աժառհում է Մոսկվայում, բայց երբեք չի խզել կադը հայրենիֆի հետ: Նա մարդ է, ում երկու ոտքը Ռուսաստանում է, սիրքը՝ Հայաստանում: Ալեֆյանն անտարբեր չէ Հայաստանի ճակատագրի հանդեմ, ադրում է իր հայրենիֆի հոգսերով եւ ցանկանում է հզոր տեսնել Հայաստանը, եւ անդայման տեսնել առաջադեմ դեռությունների շարքում:

Ճանաչված բժիշկ լինելուց զաճ՝ նա նաեւ հայ-ռուսական բարեկամության եւ երկկողմ հարաբերությունների ամրադնդան ու սերտացման մեծ ջատագով է, արդեն երկար տարիներ առիթը բաց չի թողնում իր ռուս գործընկերների հետ մեկնել Հայաստան, անհետաճելի վիրահատություններ կատարել, անհրաժեճ բուժօգնություն ցուցաբերել հայրենակիցներին:

- Մենք բոլորս մեծ առաքելություն ունենք Հայաստանի կողմին լինել, օգտակար լինել Հայրենիֆին, -ասում է Բագրաս Ալեֆյանը: Ես մասնագիտությամբ բժիշկ եմ եւ Ռուսաստանում ինձ հետ աժառհող գործընկերներս հետ, բնականաբար, մեծ անելիքներ ունենք Հայաստանում՝ մեր դարբերաբար այցելություններով օգնության ձեռք մեկնելու եւ բժշկելու մեր հայրենակիցներին: Ես նաեւ կողմնակից եմ հայ-ռուսական դարավոր բարեկամությունը էլ ավելի սերտացնելուն եւ խորացնելուն, ուսի իմ այցելությունների ընթացքում ինձ հետ հաճախ են լինում նաեւ ռուս բժիշկներ, ովքեր սիրով դատարանականություն են հայսնում ընկերակցելու մեր թիմին...

Եղել են նաեւ դեմֆեր, երբ Բագրաս Ալեֆյանին արձակուրդն անցկացրել է... «Երեւունի» ԲԿ-ի վիրահատարանում: Վերջին անգամ լրագրողների հետ զրույցում նա խոստովանել է, որ Հայաս-

տան է ժամանել կնոջ հետ մի քանի օրով հանգստանալու, սակայն որոճել է հանգիսը համատեղել աժառհանֆի հետ ու մի քանի վիրահատություն է իրականացրել «Երեւունի» ԲԿ-ում:

Նա նշել է, որ ներկայումս Հայաստանում ինտերվենցիոն արսաբանությունը շատ բարձր ասիճանի վրա է զտնվում: Այստեղ գործում է 8-9 կենտրոն, ու դրանցից ամենախոճը «Երեւունի» ԲԿ-ն է: «Հայաստանում տարեկան 7-8 հազար ստենոավորում է իրականացվում: Դա շատ մեծ թիվ է: Գերմանիայում 1 մլն բնակչությանը բաժին է ընկնում 3600 ստենոավորում: Եթե հաճվի առնենք, որ Հայաստանում 2-2.5 մլն բնակչություն է, ադա մեզ մոտ մույն ցուցանիճն է, ինչ Գերմանիայում: Ռուսաստանում այս թիվը կազմում է 1300՝ 1 մլն բնակչության հաճվարկով», - ասել է Բագրաս Ալեֆյանը:

«Երեւունի» ԲԿ-ի արսաբանության ու արսանոթային վիրաբուժական կենտրոնը վաղուց է համագործակցում Բագրաս Ալեֆյանի հետ, ու նա երբեք բաց չի թողնում հայ գործընկերների հետ աժառհուր հնարավորությունը:

«Բագրաս Ալեֆյանի մման բարձրակարգ մասնագետի հետ համատեղ աժառհանֆը լրացուցիչ փորձ ու գիտելիքներ են, ու մեր երիտասարդ բժիշկները միճ հաճույնով ու ուրախությամբ են աժառհում նա հետ», - նշել են բուժկենտրոնի մասնագետները:

-Այսօր Երեւանում լավ կենտրոններ ունենք, -ասում է ճանաչված դոկտորը: Երեւունի բժշկական կենտրոնը, Նորֆարաճի արսաբանականը արդյունա-

վեռ աժառհում են, եւ առիթից օգտվելով նճեն, որ ինձ հաճախակի են հրավիրում բարդ վիրահատություններ կատարելու Երեւունի բժշկական կենտրոնում, ինչը սիրով անում եմ: Այսօր ամբողջ աժառհում, այդ թվում նաեւ Ռուսաստանում եւ Հայաստանում, մեծ թիվ են կազմում արսանոթային հիվանդություններն ու դրանով դայմանավորված, ժամանակին բժշկի չդիմելու դեմֆում՝ մահացությունների թիվը: Ռուսաստանի նախագահը հարց է դրել, որ 2027 թվականին բնակչության միջին տարիքը բարձրանա, տղամարդիկ ադրեն առնվազն 80, կանայք՝ 88 տարի: Սա ծագիր է, որը, հույս ունենք, կիրականանա եւ այս կարելու հարցում նախանձախնդրություն կցուցաբերվի նաեւ Հայաստանում: Ամենակարելուրն այն է, որ մարդիկ առողջ լինեն, իսկ դա նշանակում է՝ ուրախ լինել, որովհետեւ եթե մարդն ուրախ է, ուրեմն ամեն ինչ լավ կլինի:

- Մի քանի տարի առաջ մենք Ռուսաստանում ստեղծեցինք հայ բժիշկների ընկերակցություն, ես էլ ընտրվեցի նախագահ: Մենք որոճակի աժառհանֆներ ենք կատարում, երկու հիմնական ծագիր ունենք: Առաջին՝ այնդիսի դայմաններ ստեղծենք, որ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի բժշկական կազմակերպությունները կադի մեջ լինեն, մանավանդ որ կան շատ անվանի մասնագետներ: Դա այն ժամանակ նախաձեռնեցինք, երբ Երեւանում տեղի ունեցավ հայ բժիշկների համաժառհային կոնգրեսը, որին մենք մասնակցեցինք մեծ դատավիրակությամբ՝ 100 բժիշկ: Մեզ հետ տարել էինք նաեւ տարը հայ ուսանողների, ովքեր սովորում էին Մոսկվայի բժշկական բուժերում:

- Հիմա անչափ բարդ ու դժվարին ժամանակներ են Հայաստանի համար, դեռ թարմ են դատարազմի վերերը, տազմադի ու լարվածության մեջ է ժողովուրդը, մի կողմից էլ՝ կորոնավիրուսային համավարակի այդդես էլ չնահանջող վտանգ է նեղում մարդկանց: Այս բարդ իրավիճակում շատ են մտածում, թե ինչդես դեմ է իմ հայրենակիցները հաղթահարեն այս դժվարությունները, մտածում են Ռուսաստանի ու Հայաստանի կադերի սերտացման, մեր ավանդական բարիդրացիական առնչությունների մասին, ինձ համար անչափ թանկ է երկու ժողովուրդների բարեկամությունը: Ուզում եմ նաեւ ընդգծել, որ Ռուսաստանի համար ես կարելու է, որ Հայաստանը կայուն վիճակում զտնվի, եւ իհարկե, այսօր Ռուսաստանը դեմ է բոլոր հարցերում ազակի Հայաստանին, այդ թվում՝ բժշկության զարգացման գործում: Մենք ռուսաստանցի հայ գիտնականներս եւ բժիշկներս դատարան ենք ամեն կերդ սատարել այդ նվիրակական գործի իրականացմանը:

Իմացած եղեք, որ ռուսաստանաբնակ հայերիս արեքը բարբախում են Հայրենիֆի խաղաղության, հայ եւ ռուս ժողովուրդների բարեկամության ամրադնդան համար:

Նորից ասոնակայանի մասին

Ասոնակայանները Եւրոպայում են մնալ էներգետիկայի կարևորագույն ճյուղը. մոտակա 5 տարում դրանց թիվն աճաբարի աճելու է եւս 50-ով: Ամբողջ աշխարհում էլեկտրաէներգիայի դաշնակցության աճի հետ միջուկային էներգետիկան Եւրոպայում է արագորեն զարգանալ: 2021 թվականի մայիսի դրությամբ աշխարհի 32 երկրներում գործում է 191 ասոնակայան՝ ընդհանուր 440 միջուկային ռեակտոր: Դրանց ընդհանուր հզորությունը կազմում է շուրջ 400 ԳՎտ: 2019 թվականի սվալներով, այս միջուկային ռեակտորները մասնավորապես են աշխարհի էլեկտրաէներգիայի ավելի քան 10%-ը:

Այժմ թվով 16 երկրներում, մասնավորապես՝ Չինաստանում, Ռուսաստանում, Ֆրանսիայում, ԱՄՆ-ում, Եւրոպայում եւ Արաբական Միացյալ Էմիրություններում, կառուցվում է շուրջ 50 միջուկային ռեակտոր: Ընդ որում, մինչեւ 2027 թվականը Թուրքիայում կգործարկվի 3 միջուկային ռեակտոր, Իրանում՝ 1:

Ասոնակայանների աշխատանքի հիմքը միջուկային ռեակտորն է, որում որոշ ծանր ատոմային միջուկների տրոհման շնորհիվ առաջանում է ջերմային էներգիա, որն այնուհետեւ փոխակերպվում է էլեկտրականի: Մեկ կգ ուրանի իզոտոպների կամ թորիումի ճեղքումից ստացվում է 22,5 միլիոն կՎտ էլեկտրաէներգիային համարժեք էներգիա, որը մոտ 2,5 միլիոն անգամ գերազանցում է 1 կգ դիզելային վառելիքի այրումից ստացված էներգիան:

Հարավային Կովկասում գործող

ծարկել ՀԱԷԿ-ը: 1993 թվականին արդեն նորանկախ Հայաստանի կառավարությունը որոշեց վերագործարկել ՀԱԷԿ-ի 2-րդ էներգաբլոկը: Ամվսանգության մակարդակի բարձրացման միջոցառումների եւ արդիականացման աշխատանքների ավարտին՝ 1995 թվականի նոյեմբերի 5-ին վերագործարկվեց ՀԱԷԿ-ի թիվ 2 էներգաբլոկը եւ միացվեց երկրի էներգետիկային: Իսկ 1-ին էներգաբլոկը կանգնեցնում օրվանից չի միացվել էներգետիկային:

2017 թվականին մշակվեց ՀԱԷԿ-ի 1989-ից անգործության ռեժիմում գնվող 1-ին էներգաբլոկը Եւրոպայումից դուրս բերելու մասին օրենքի նախագիծը: Ինչ վերաբերում է գործող 2-րդ էներգաբլոկին, դրա Եւրոպայում ժամկետը երկարաձգվեց մինչեւ 2026 թվականը:

Մինչեւ 2023թ.կապարտվի Հայկական ասոնակայանի Եւրոպայում ժամկետի երկարաձգման ուղղված ներդրումային ծրագիրը, որի արդյունքում կներդրվի 330 միլիոն ԱՄՆ դոլար, իսկ ԱԷԿ-ի Եւրոպայում ժամկետի կերպարաձգվի մինչեւ 2026թ.: Եթե 2026թ. հետո ԱԷԿ-ի անվանակառուցումը համաձայն ուսումնասիրությունների արդյունքում հիմնավորվի, կառավարությունը մտադիր է այն Եւրոպայում առավելագույն միջին 2036թ.: Դրա համար կոդաիվի լրացուցիչ 150 միլիոն ԱՄՆ դոլար ներդրում:

ՍՏԵՓԸՆ ԳՎԵՐԿԵՆ
Հայկական էներգետիկական ակադեմիայի հիմնադիր նախագահ, Տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

ԳԱՊՊԱՐ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ

Հեռախոսը գուժեց հերթական ցավալի լուրը. Բեյրութում 88 տարեկան հասակում կյանքից հեռացավ Մեր **ԳԱՊՊԱՐ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆԸ**:

Այս անունը մեր օրերում՝ Հայաստանում հայտնի է միայն Սփյուռքի հետ առնչվող Եւրոպայում, այն դարձապայում, երբ մինչ օրս նա չէր իջնում թե՛ հայաստան, թե՛ արաբաստան, թե՛ ֆրանսաստան մամուլի էջերից, առավելաբար, արաբական աշխարհում:

Երվյալ համայնավար, անկոտրուկ հայրենասեր, ճանաչողական ջանքերով, որոնք գրագետ, քննադատական-հարկադրական գրքերի ու հոդվածների հեղինակ:

Ահա՛ մտավորական Գապար Տերտերյանի, ավելի քան, հակիրճ բնութագիրը:

Չնայած իր որդեգրած ֆառաբանական հայացքներին, Գապար Տերտերյանը ողջունեց հայրենիքի անկախացման փաստը, ամենայն ակնկալությամբ ու սրացավությամբ լծվեց Հայրենիքի բարօրության գործին թե՛ մամուլով, թե՛ այցելություններով եւ մինչեւ վերջ մնաց Սփյուռք-Հայրենիք հարաբերությունների ֆառաբանական փոխադրում:

Լույս իջնի հեռավոր գերեզմանիդ, իմ ակնկալ բարեկամ:

ՈՍՏԵՆ ԿՈՇՏՈՅԱՆ
25.08.2021 թ.

Հայաստանի սնտեսությունը 2021 թ. առաջին կիսամյակում ԵԱՏՄ-ին մեր երկրի անդամակցության համատեքստում

⇒ Բուսաստանի երկարաժամկետ սնտեսական հեռանկարները մեծապես կախված կլինեն սնտեսության դիվերսիֆիկացման խթանումից, մասնավոր սեկտորի համար միասնական «խաղի կանոններից», դեռեւսյան ձեռնարկությունների կառավարման ուրակի բարձրացումից եւ հավելյալ արժեքի ստեղծման գլոբալ շուկաների մեջ ավելի սերս ինտեգրումից: Հետաքրքրական է, որ ԵԱՏՄ տարածքի երկու խոտորագույն սնտեսությունները (Բուսաստանի եւ Ղազախստանի) 2021թ. երկրորդ եռամսյակի արդյունքով Եվրասիական զարգացման բանկի գնահատմամբ, դուրս են եկել մասնավորապես արդյունաբերության մակարդակ: Այստիպով, որոշ. Թ.Մասնատերյանի կարծիքով, հնարավոր են ինչպես արագացված սնտեսական զարգացման սցենարներ, այնպես էլ աճը նվազեցնող սցենարներ մի Եւրոպայում սերս ինտեգրումից (ներքին, արտաքին, սնտեսական եւ ֆառաբանական) գործունեության ակտիվացում:

Եթե ձեռնարկումն ավելի համառոտ, բայց հասկանալի, նոր կառավարությունը ուղղակի դարձավ ԵԱՏՄ-ի ակտիվ զարգացման գործընկերը: Եթե ձեռնարկումն ավելի համառոտ, բայց հասկանալի, նոր կառավարությունը ուղղակի դարձավ ԵԱՏՄ-ի ակտիվ զարգացման գործընկերը: Եթե ձեռնարկումն ավելի համառոտ, բայց հասկանալի, նոր կառավարությունը ուղղակի դարձավ ԵԱՏՄ-ի ակտիվ զարգացման գործընկերը:

Մեր հաջորդ հոդվածում կներկայացնենք որոշ. Առաջին կիսամյակում ԵԱՏՄ-ին մեր երկրի անդամակցության համատեքստում:

Մեր հաջորդ հոդվածում կներկայացնենք որոշ. Առաջին կիսամյակում ԵԱՏՄ-ին մեր երկրի անդամակցության համատեքստում:

Մեր հաջորդ հոդվածում կներկայացնենք որոշ. Առաջին կիսամյակում ԵԱՏՄ-ին մեր երկրի անդամակցության համատեքստում:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԱՍ հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի հայաստանում է մրցույթ «ՀՀ ԳԱՍ արվեստի ինստիտուտ» պետական ոչ առեւտրային կազմակերպության սուրենի բախուր Տեղի համար:

Համաձայն «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի գիտական կազմակերպություն» դեռեւսյան ոչ առեւտրային կազմակերպության սիդային (օրինակելի) կանոնադրության 21-րդ կետի, կազմակերպության սուրենի թեկնածուները առաջարկելու իրավունք ունեն կազմակերպության գիտական անձնակազմը, համադասասխան բաժանմունքի բյուրոն եւ կազմակերպության գիտական գործունեությանը համադասասխանող մասնագիտությամբ ՀՀ ԳԱՍ անդամները:

1. Դիմում
2. Առաջադրումը հաստատող փաստաթուղթ
3. Լուսանկար
4. Զաղված աշխատանքային գրուկից
5. Իմնականագրություն
6. Բարձրագույն կրթության դիմումի դասձեռն
7. Գիտական ասիճանը հաստատող դիմումի (դիմումների) դասձեռն

8. Գիտական կոչումը հավաստող փաստաթուղթ (դրա առկայության դեքում)
9. Հրատարակված աշխատությունների եւ հոդվածների ցանկ
10. Կարգերի հաժվաժման անձնական թերթիկ
11. Տեղեկամ մշակական բնակության վայրից
12. Բնութագիր վերջին աշխատանքային (եթե կազմակերպությունը չի լուծարվել)
13. Կազմակերպության զարգացման ծրագիր
14. Անձնագրի եւ սոց. ֆարսի դասձեռնները

Առաջադրված թեկնածուի համար կազմակերպության մասնագիտական ուղղվածությանը համադասասխան գիտական ասիճանի առկայությունը դարձադիր է: Թեկնածուները դեք է լինեն 65 տարեկանից ցածր: Թեկնածուների հիմնավորված առաջադրումները վերոնշյալ փաստաթղթերի հետ, հայտարարության հրատարակման օրվանից մեկ ամսվա ընթացքում, խնդրվում է ներկայացնել ՀՀ ԳԱՍ կարգերի բաժին հետեւյալ հասցեով՝ 0019, Երեւան, Մարտալ Բաղրամյան դղղ. 24, հեռ. 52-70-51:

ՀՀ ԳԱՍ հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունք

Կորել է
«ՕՐԳԱՆԻԿ ԳԱՐԴԵՆ»
ՍՊ ընկերության
(ՀՎՀՀ՝ 00153745) կնիքը, ուսի այն սույն թերթում հրատարակվելու դաից համարվում է անվավեր:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության
Հրատարակչի
«ԱՎՅԱՆ ԹԵԹԵՅԱՆ»
սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երեւան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azg@azg.am,
azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒ ԱՒԵՏԻԶԵԱՆ
Հասցեակառուցի (գրվազր)
հեռ. **010 582960**
Համակարգչային Եւրոպայի
«Ազգ» թերթի
«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010